

De Scandinavische thriller, de stem van sociaal- culturele kritiek in het Noorden

*Een kwalitatief onderzoek naar de populariteit van de Scandinavische thriller, door een analyse van
keuzeprocessen en motivaties van haar lezers*

Studenten naam: Yasmin Horselenberg
Studenten nummer: 436839

Begeleider: Marc Verboord

Master Media Studies, Media & Cultuur
Erasmus Universiteit Rotterdam

Master thesis
20 september 2016

De Scandinavische thriller, de stem van sociaal-culturele kritiek in het Noorden

ABSTRACT

Dit onderzoek is onderdeel van de Master Media & Cultuur van de Erasmus Universiteit van Rotterdam. In deze thesis is onderzoek gedaan naar de beweegredenen van de lezers van Scandinavische thrillers om de boeken uit dit genre te lezen, waarbij de volgende onderzoeksvraag gesteld is: Wat zijn de beweegredenen van lezers van Scandinavische thrillers om boeken uit dit genre te lezen en in hoeverre komen hun interpretaties van dit genre overeen met de frames uit de media? De afgelopen decennia is de populariteit van de Scandinavische thriller in een stroomversnelling geraakt en zijn er door verschillende mediacritici en mediaprofessionals uitspraken gedaan over wat de redenen kunnen zijn voor de stijgende populariteit van het genre. Diepgaand respondentie-onderzoek door wetenschappers is hierbij echter uitgebleven. Deze thesis tracht een bijdrage te leveren aan de vraagstukken rondom de groeiende populariteit van het genre door respondentie-onderzoek uit te voeren, aan de hand van semigestructureerde diepte-interviews. Door het gebruik van deze methode is achterhaald dat het lezerspubliek van de Scandinavische thriller gecharmeerd is van de schrijfstijl van de Scandinavische auteurs, het psychologische karakter dat de auteurs verwerken in hun verhalen en de kritische noot die verweven is in de boeken. Verder is onderzocht in hoeverre de interpretaties van de lezers over dit genre overeenkomen met de vooropgestelde frames van mediacritici en mediaprofessionals. Waarbij aangetoond is dat een aantal van deze frames onderkend worden door de respondenten, zoals de gelijkwaardigheid tussen man en vrouw en de mysterieuze aard die het landschap en de omgeving met zich meebrengen. Hoewel soortgelijke frames onderkend worden door zowel mediacritici als mediaprofessionals is uit onderzoek gebleken dat de invloed van mediacritici en mediaprofessionals in mindere mate doorslaggevend is in het uiteindelijke keuzeprocess van de lezers, maar dat de echte waarde gehecht wordt aan de mening van mensen die dichter bij het lezerspubliek staan. Uit onderzoek is verder ook gebleken dat typerende kenmerken van de Scandinavische thriller en de frames die hierbij aangedragen worden ervoor zorgen dat de Scandinavische thriller meer gewaardeerd wordt dan andere misdaadromans. Het onderzoek heeft door middel van het combineren van wetenschappelijke literatuur, inzichten vanuit de media en voornamelijk de visie van de lezers zelf, uitgewezen wat de belangrijkste aspecten zijn van Scandinavische thrillers en wat veronderstelt dat dit genre de aankomende jaren alleen maar aan populariteit zal winnen.

Steekwoorden: *Scandinavische thriller, sociaal-politiek engagement, frames, beweegredenen, betekenisgeving.*

Inhoudsopgave

1. Introductie	4
1.1 Thesis doel.....	7
1.2 Relevantie.....	7
1.3 Overzicht thesis	9
2. Theoretisch kader	11
2.1 Scandinavische misdaadfictie in het literaire veld	11
2.2 Beweegredenen van lezers bij keuzeprocessen	17
2.3 Interpretatie en de rol van sociaal- en cultureel engagement	21
3. Onderzoeksopzet	26
3.1 Methode.....	26
3.2 Validiteit en betrouwbaarheid	26
3.3 Steekproef.....	27
3.4 Topiclijst.....	28
3.5 Datacollectie en data-analyse	29
4. Resultaten	30
4.1 Introductie	30
4.2 Thrillers als spiegel van de samenleving.....	31
4.3 Gelaagde betekenistoekenning	40
4.4 Informatie via lijstjes en gelijkgestemden	44
5. Conclusie, beperkingen en aanbevelingen	46
5.1 Conclusie.....	46
5.2 Thema's samengevat	46
5.3 Koppeling thema's & theorie	47
5.4 Beperkingen en aanbevelingen.....	51
6. Literatuurlijst.....	54
Appendix A. Toestemmingsformulier.....	59
Appendix B. Topiclijst	62
Appendix C. Consumentenonderzoek GfK.....	64

1. Introductie

“Ze herinnerde zich haar eigen stem. Toen ze een kind was. Die was krachtig, maar niet schrill. Het stom zijn kwam later. Toen ze al het bloed had gezien. En haar moeder, die bezig was dood te gaan. Ze had toen niet geschreeuwd. Ze had zich in haar eigen zwijgen verstopt. Daar had ze zich onzichtbaar kunnen maken. Dat was toen geweest. Toen haar moeder op een tafel lag en haar huilend en bloedend van het zusje beroofd had op wie ze zo lang had gewacht.” (Mankell, 2004, p. 68).

Oog om oog en tand om tand, vergoelijkte Yvonne Ander haar misdaden in Henning Mankell's misdaad thriller *De vijfde vrouw*. Henning Mankell is één van vele Scandinavische topauteurs die de afgelopen decennia opzienbarende misdaadromans schreef, die de populariteit van het genre tot grote hoogte heeft gebracht. Volgens Agger (2010) is de populariteit van de Scandinavische thriller de afgelopen jaren toegenomen door de export van Scandinavische producten, zoals de Scandinavische thriller en de film- en televisieseries. De Europese misdaadlezers “smullen” volgens Agger (2010) van het vernieuwde aanbod thrillers en de boeken van Scandinavische komaf vinden gretig aftrek. Wat is echter toch die aantrekkingskracht van Scandinavische thrillers, waardoor lezers tot diep in de nacht meegetrokken worden in de duistere wereld van de Scandinavische thriller? Liggen de beweegredenen van de lezers in het lezen over de verdoemenis van alledag en de nachten die dagen verslinden, zonder een sprankje hoop op licht in de duisternis? Of ligt de aantrekkingskracht in het psychologische wezen dat verscholen gaat in elke pagina die de lezer omslaat?

Uit consumentenonderzoek van de GfK uit 2014, onder 1035 Nederlanders blijkt, dat 78% daarvan graag misdaadthrillers leest. 38% Van deze respondenten geniet van een goed geschreven psychologische thriller en 28% van 750 ondervraagde Nederlanders leest graag Scandinavische auteurs zoals Stieg Larsson, Sjöwall & Wahlöö, Arne Dahl en Jo Nesbø. (www.kvb.nl). De voorliefde van misdaadlezers voor Scandinavische thrillers en de rijzende populariteit van het genre de afgelopen jaren maakt, dat het een zeer geschikt en interessant onderzoeksobject is dat in deze thesis verder uitgediept zal worden.

Beweegredenen en framing

In deze thesis wordt onderzoek gedaan naar de beweegredenen van de lezers van de Scandinavische thriller om de boeken uit dit genre te lezen. Liebes & Katz (1986) beargumenteren dat de beweegredenen en keuzevormingsprocessen met betrekking tot media

voortkomen uit hetgeen dat voor iemand bekend is en dat keuzes gemotiveerd worden vanuit specifieke ervaringen en referentiekaders. Zij benadrukken dat het publiek de media gebruiken om hun eigen behoeftes te vervullen (Liebes & Katz, 1986). Deze behoeftes kunnen variëren van vrijetijdbesteding tot de behoefte om de werkelijkheid te kunnen begrijpen en grip te kunnen krijgen op de realiteit en de gebeurtenissen in het dagelijks leven (Katz et al., 1973). Deze theoretische insteek wordt ook wel de *uses & gratifications* benadering genoemd, en verklaart op welke manier individuen communicatiemiddelen gebruiken om hun eigen behoeftes te vervullen en doelen te kunnen bereiken. Psychologische behoeftes komen bij verschillende mensen namelijk op andere manieren tot uiting en een medium kan op verschillende wijzen aan deze behoeftes voldoen (Katz et al., 1973).

In deze thesis wordt aan de hand van deze en andere wetenschappelijke literatuur een theoretisch kader geschetst. Het theoretisch kader zal onderbouwd worden met voorbeelden die worden gegeven door mediacritici en mediaprofessionals. De nadruk in deze thesis ligt echter op de beweegredenen van lezers van de Scandinavische thrillers om dit genre boeken te lezen en tevens welke keuzevormingsprocessen hierbij een rol spelen. Omdat er een dominante beeldvorming over Scandinavische thrillers is opgesteld door mediacritici en mediaprofessionals, namelijk als psychologische thrillers met een sociaal-politiek fundament, kijk ik hierbij juist naar de rol die de vooropgestelde *frames* door mediaprofessionals en mediacritici spelen bij de lezers. Meer specifiek onderzoek ik in deze thesis de manier waarop de Scandinavische thriller in de media, door mediacritici en mediaprofessionals *geframed* wordt, overeenkomt met hoe lezers dit genre interpreteren. Onder *framing* verstaat Entman (1993): “To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem, definition, causal interpretation or moral evaluation” (p. 52). Door te *framen* kan er dus een lading mee gegeven worden aan de inhoud van hetgeen *geframed* wordt. Ook kan de specifieke optiek van diegene die het *framet* invloed hebben op de manier waarop het ontvangen wordt door anderen (Entman, 1993).

Frames opgesteld door mediaprofessionals en mediacritici

Mediacritici en mediaprofessionals zoals Kerstin Bergman, Jakob Stougaard-Nielsen en Barry Forshaw, hebben zich de afgelopen jaren gebogen over het vraagstuk waarom de Scandinavische thriller in populariteit is gestegen en welke specifieke kenmerken van de Scandinavische thriller doorslaggevend kunnen zijn geweest voor de keuze van de lezers voor dit genre. Een oorzaak voor de stijgende populariteit ligt volgens Kerstin Bergman (2015),

literatuurcriticus en misdaadfictiewetenschapper, in het feit dat Scandinavische auteurs doorgaans hoogopgeleide literaire schrijvers zijn, met achtergronden in de journalistiek. Hierdoor is er in hun werk vaak een kritische noot te vinden over de problematiek van alle dag en op het politieke beleid in de Scandinavische landen. Bergman (2015) schrijft dat de auteurs het schrijven van de thrillers zien als een manier om sociaal- politieke ongenoegens te uiten. Het accent in de thrillers ligt dan ook op de psychologie en de sociaal-politieke kritiek (Bergman, 2015). Deze sociaal- en politieke kritiek vindt volgens Lasse Winkler, journalist en mediacriticus, zijn weerslag in de teleurstelling van het volk in de welvaartstaat. De welvaartstaat, opgericht na de Tweede Wereldoorlog, moest zorgen voor sociale voorzieningen en sociale zekerheid (BBC Time Shift, 2011). Jakob Stougaard-Nielsen (2013), professor in literaire genres, zet in zijn analyse dat de mooie beloftes van de welvaartstaat niet meer dan een mythe bleken te zijn waardoor de bevolking langzaam verbitterde. De sociaal en politieke kritiek die hieruit voortkomt is volgens Stougaard-Nielsen (2013) een drijvende kracht geweest van veel van de Scandinavische topauteurs. Daarnaast is Stougaard-Nielsen (2013) van mening dat de Scandinavische thriller niet zo populair zou zijn geweest en op grote schaal zou worden geconsumeerd als de kritiek op de welvaartstaat niet centraal had gestaan. Naast het mislukken van de welvaartstaat bespreekt Bergman (2015) dat de sombere attitude van de maatschappij versterkt wordt door het troosteloze Scandinavische landschap. De kilheid van de natuur en gure koude dagen zouden zijn verweven met de toon van de Scandinavische thrillers (Bergman, 2015). Ook benadrukt Bergman (2015) dat de Scandinavische thriller als karakteristiek onderdeel een opmerkelijk groot aantal sterke en onaantastbare vrouwelijke karakters in de romans heeft. Hierbij valt te denken aan het verknipte, maar ijzersterke personage van Lisbeth Salander uit de Millennium trilogie, of Mia Krüger, de briljante vrouwelijke rechercheur in de thrillers van Samuel Bjørk. De auteurs van Scandinavische thrillers geven vrouwen een centralere en belangrijke positie in de misdaadthrillers (Bergman, 2015).

Tot slot suggereert Barry Forshaw (2013), gerenommeerd misdaadfictiejournalist en mediacriticus, dat de echte reden voor de fascinatie voor Scandinavische thrillers door het lezerspubliek wellicht dieper geworteld ligt in de politieke sfeer. Hij bespreekt dat na de, tot op heden onopgeloste, bloederige moord op de Zweedse politicus Olof Palme op 28 februari 1986, een “verbijsterde natie achterbleef die al zijn onschuld had verloren” (Forshaw, 2013).

Doordat deze interpretaties afkomstig zijn van professionals en critici uit de media kunnen deze illustraties zijn gaan functioneren als een *frame*. Omdat de nadruk in deze thesis ligt op de lezer van de Scandinavische thriller, is het van belang om te onderzoeken hoe die

lezers met de reeds ontstane *frames*, oorspronkelijk dus van mediaprofessionals, omgaan en of die *frames* in lijn liggen met de gedachtegang van de lezers. Hierdoor kan vanuit het lezerspubliek van de Scandinavische thriller onderzocht worden, wat zij van het genre vinden, hoe zij de boeken interpreteren en of zij op dezelfde manier naar de misdaadfictie kijken en dezelfde *frames* duiden als de mediaprofessionals en mediacritici. Daarnaast wordt er gekeken welke culturele, maatschappelijke en mondiale invloeden van belang kunnen zijn bij het keuzevormingsproces van de lezers en hoe dit tot stand komt. Door het lezerspubliek te interviewen zullen de achterliggende beweegredenen duidelijk worden en kan er dieper ingegaan worden op redeneringen van de lezer om de boeken te lezen.

1.1 Thesis doel

In deze masterthesis zal een onderzoek gedaan worden naar de verklaring voor de immens stijgende populariteit van de Scandinavische thriller. Er zal gekeken worden naar de motivaties en beweegredenen van de lezers en naar hetgeen hen het meest aanspreekt in het genre. Om dit breder te trekken dan alleen Nederland wordt er ook gekeken naar de invloed die globalisering heeft op de verspreiding van het genre. Daarnaast wordt er gekeken naar de trends en ontwikkelingen in de literaire wereld bij de opkomst van de Scandinavische thriller. Om te onderzoeken hoe deze aspecten met elkaar verbonden zijn en deze thesis operationeler te maken is de volgende tweeledige onderzoeksvraag opgesteld:

“Wat zijn de beweegredenen van lezers van Scandinavische thrillers om boeken uit dit genre te lezen en in hoeverre komen hun interpretaties van dit genre overeen met de frames uit de media?”

1.2 Relevantie

Wetenschappelijke relevantie

De populariteit van Scandinavische thrillers is de afgelopen jaren in een stroomversnelling geraakt. Een marktanalyse van de stichting CPNB (Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek) toonde in 2010 aan dat er, in ten minste één op de tien huishoudens in Nederland, Scandinavische thrillers worden gelezen (www.cpnb.nl). Uit het consumentenonderzoek van augustus 2014, uitgevoerd door GfK in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak, CPNB, SIOB en Stichting Lezen, blijkt verder dat spannende boeken bij bijna driekwart van de Nederlandse bevolking geliefd zijn. Hierbij wordt de voorkeur gegeven aan schrijvers uit Nederland en de Verenigde Staten, op de voet gevolgd door Britse en Scandinavische auteurs (www.kvb.nl). Waarbij 28% van de Nederlandse lezers Scandinavische schrijvers prefereert (appendix C). 33% Van de ondervraagden benoemt

daarnaast ook dat hun favoriete spannende boek geschreven is door een Scandinavische thriller auteur, en 36% stelt zelfs dat hun favoriete detective geschreven is door een Scandinaviër (www.kvb.nl).

Diepgaand onderzoek naar de beweegredenen voor de groeiende populariteit van dit genre is echter vrijwel uit gebleven. Janssen (2009) signaleert dat internationale literaire studies zich voornamelijk gefocust hebben op onderzoek in één land of vergelijkingen tussen landen op één enkel tijdstip. Waarbij de studies zich in veel gevallen geconcentreerd hebben op individuele auteurs of literaire bewegingen en niet de nadruk leggen op respondentenonderzoek, waardoor het relevant is om op een bredere schaal te kijken naar de Scandinavische thriller en hierbij de optiek van de lezer centraal te stellen (Janssen, 2009). Daarom wordt er in deze thesis getracht een bijdrage te leveren aan het wetenschappelijk veld door onderzoek te doen naar de motivaties en beweegredenen van mensen om Scandinavische thrillers te lezen. De betekenisgeving wordt afgeleid door kennis te vergaren over de manier waarop (A) keuzeprocessen plaatsvinden en (B) de thrillers geïnterpreteerd en geïmplementeerd worden in het dagelijks leven van de lezers (Scheufele, 1999). Verder wordt er gekeken naar de manier waarop mensen keuzes maken voor het gebruik van media in een situatie waarin veel informatie beschikbaar is en sterke beeldvorming in de media plaats vindt.

Maatschappelijke relevantie

Aansluitend bij de wetenschappelijke relevantie, wordt in deze thesis, naast de motivaties en beweegredenen van de lezers voor het lezen van Scandinavische thrillers, gekeken naar het sociale- en culturele engagement van het publiek. Vanuit de invalshoek van sociaal- en culturele maatschappijkritiek zal een kader geschetst worden dat verduidelijking geeft en een onderbouwing heeft voor het proces van betekenis- en waarde toekenning. De maatschappelijke relevantie wordt verder gestaafd door het belang van lezen en de boekencultuur die de afgelopen jaren veranderd is door de opkomst van digitalisering en nieuwe media. Door onderzoek te doen naar de motivaties en redenen waarom mensen boeken lezen, en voorkeur hebben voor specifieke genres, kan deze kennis uitkomsten bieden en aanbevelingen doen voor de literatuurindustrie. De boekencultuur staat onder druk en onderzoek kan helpen bij de kennisverwerving over stimulatie bij de lezers. Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek ondervindt in 2013 dat de totale omzet van opbrengsten uit boekenverkoop over 2012 gedaald is met 6,3% ten opzichte van de verkoopomzet van boeken in 2011. In 2012 zijn er volgens het CPNB 44,7 miljoen boeken

verkocht waardoor er geconcludeerd kan worden dat de afzetmarkt met 4,3% gedaald is. In deze berekeningen zijn de verkoopcijfers van e-boeken meegerekend, want in vergelijking met de verkoop van fysieke boeken is er een toename te zien in het marktaandeel van e-boeken ten opzichte van 2011, er is namelijk een stijging te zien van 1,2% in 2011 naar 2,2% in 2012. Als de verkochte e-boeken niet meegeteld zouden worden is er zelfs sprake van een omzetsdaling van 7,3%, aldus het CPNB (<http://web.cpnb.nl/cpnb/actueelbericht.vm?ab=385>). Doordat er sprake is van een daling in het aantal verkochte boeken is het relevant om te kijken naar de manier waarop lezers met boeken omgaan en wat de reden is voor het wel of niet kiezen en kopen van bepaalde boeken. Kennis van deze keuzeprocessen kan voortkomen uit culturele aspecten, waarop in deze thesis de nadruk zal komen te liggen. Dit is dus uiteindelijk zowel van belang voor de samenleving als de organen binnen de boekencultuur.

1.3 Overzicht thesis

Vanwege de omvangrijkheid van deze thesis en om dit onderzoek behapbaar te maken wordt het theoretisch kader gestaafd aan de hand van drie voorlopige deelonderwerpen:

“Scandinavische misdaad fictie in het literaire veld” (2.1), “Beweegredenen van lezers bij keuzeprocessen” (2.2) en “Interpretatie en de rol van het sociaal- en cultureel engagement” (2.3). Er is voor deelonderwerpen gekozen in plaats van deelvragen omdat dit zorgt voor een open blikveld in plaats van specifieke deelvragen die beantwoord moeten worden. Deze onderverdeling is gemaakt om structuur aan te brengen in deze thesis en de belangrijkste elementen te kunnen verduidelijken en analyseren.

In het hoofdstuk “Scandinavische misdaad fictie in het literaire veld” wordt een achtergrond geschetst over het mondiale literaire veld. Daarnaast ligt de nadruk op de opkomst van de Scandinavische thriller en op de rol van mediacritici en mediaprofessionals bij het interpreteren en vormen van *frames over* Scandinavische thrillers. De instituties die van belang zijn in het literaire veld worden hierbij ook onder de loep genomen zodat gekeken wordt naar de rol die zij spelen in het literaire veld. In “Beweegredenen van lezers bij keuzeprocessen” wordt aandacht geschonken aan de beweegredenen en keuzes van lezers om Scandinavische thrillers te lezen. Hierbij staat de manier waarop en hoe keuzeprocessen plaatsvinden centraal, waarbij de *uses and gratifications* benadering van Katz en het *encoding-decoding* model van Hall als leidraad worden genomen. Verder wordt in het hoofdstuk “Interpretatie en de rol van het sociaal- en cultureel engagement” een connectie gemaakt tussen de vorming van keuzeprocessen door lezers en de impact hierop door sociale en culturele invloeden. Daarnaast worden de factoren onderzocht die invloed hebben op de

mate waarop culturele overdracht plaats kan vinden tussen lezers en de Scandinavische thriller.

Methodesectie, resultaten en discussie

Na het schetsen van het theoretisch kader wordt in de methodesectie benoemd welke methode gebruikt is om dit onderzoek uit te voeren, namelijk semigestructureerde diepte-interviews, en beargumenteerd waarom deze methode het meest geschikt is voor het uitvoeren van dit onderzoek. Daarnaast worden de concepten validiteit en betrouwbaarheid uitgelegd in relatie tot het onderzoek. Ook wordt er besproken welke respondentengroep geïnterviewd is en waarom de keuze is gevallen op deze respondenten. Het interviewproces wordt in deze sectie verder uitgediept en de verscheidene fasen in het proces worden beschreven. Verder is er aan de hand van de theorie een topiclijst opgesteld met kernpunten en wat zij inhouden, en als laatste wordt in de methodesectie aandacht besteed aan de datacollectie en data-analyse. De datacollectie en data-analyse beschrijft het coderingsproces dat is uitgevoerd na de interviews wat heeft geleid tot werkbaar resultaten.

Na de methodesectie wordt er uitgebreid aandacht besteed aan de resultaten die voortvloeien uit de interviews. Deze resultaten worden gecombineerd met het verkregen inzicht vanuit het theoretisch kader, om koppelingen tussen de theorie en resultaten mogelijk te maken.

Afsluitend wordt in de conclusie de koppeling tussen de theorie en de resultaten voortgezet om tot conclusies te kunnen komen waartoe dit onderzoek heeft geleid. In hoeverre komen de resultaten overeen, of verschillen zij juist met de reeds bestaande theorie, om zo tot nieuwe inzichten te kunnen komen. Na de conclusie worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek en gereflecteerd op het gedane onderzoek in deze thesis.

2. Theoretisch kader

2.1 Scandinavische misdaadfictie in het literaire veld

Het literaire wereldsysteem

De afgelopen decennia is het mondiale literaire veld sterk veranderd, zo is het literaire aandeel van niet-westerse schrijvers op de internationale literaire markt verhoogd, wat heeft geleid tot meer diversiteit in het aanbod. Janssen (2009) laat in detail zien dat het mondiale literaire veld de afgelopen decennia meer aandacht is gaan besteden aan internationaal georiënteerde literatuur en niet-westerse auteurs. Volgens Janssen (2009) heeft de mate van internationale oriëntatie invloed op de plek die een land inneemt in het literaire wereldsysteem. Er kan namelijk een onderscheid gemaakt worden tussen een kern en een semi-periferie binnen het literaire wereldsysteem, waarbij de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk de grootste spelers zijn en in mindere mate Duitsland, Italië en het voormalige USSR. Een ander aspect dat van belang is, is de mate waarin culturele producten van een land en de productie van deze culturele goederen de interesse wekken van buitenlandse producenten, experts en het publiek (Janssen, 2009). Door deze zaken is een hiërarchie ontstaan tussen landen en het belang van hun literaire productie (Berkers et al., 2009, p. 8-9). Daarnaast is er gebleken dat de afgelopen decennia in landen zoals Nederland, Duitsland, Frankrijk en de Verenigde Staten meer aandacht is gekomen voor buitenlandse boeken, waarbij Nederland en Duitsland internationaler georiënteerd zijn dan Frankrijk en de Verenigde Staten (Janssen, 2009). In zowel Frankrijk als de Verenigde Staten is een verschil ontstaan tussen de hoog aangeschreven literatuur, die zeer divers is en de markt voor commerciële literatuur en bestsellers (Ginsburgh et al., 2011).

Meuleman & Savage (2013) benadrukken dat veranderingen in het mondiale literaire veld gekenmerkt worden doordat het literaire veld niet langer gedomineerd wordt door een Eurocentrische blik. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden waarbij de Franse dominantie in de laatste jaren van de twintigste eeuw af is genomen en de Franse markt steeds meer internationaal in plaats van nationaal georiënteerd is geworden. Aan de hand van de centrale positie van een land, met betrekking tot literaire productie en linguïstische overeenkomsten, kan een beter beeld geschetst worden van de transnationale verschillen in het literaire wereldsysteem en de mate van internationale oriëntatie. De grootte van een land speelt hierbij een minder belangrijke rol (Janssen, 2009). De landen met overeenkomstige linguïstische kenmerken zijn eerder geneigd om aandacht te besteden aan het literaire veld met de gebieden met wie zij linguïstische gelijkenissen hebben. Op het Europese continent is 50-70% van de

gepubliceerde boekvertalingen van Engelse komaf (Heilbron, 1999). Waarbij Engelstalige literatuur dus de boventoon voert (Janssen, 2009).

Ook is door diversificatie van de internationale boekenmarkt een multiculturele literaire markt en een mondiale stroming van literaire werken ontstaan (Berkers et al., 2009). Het groeiende proces van de uitwisseling en diffusie van internationale mediaproducten en de vermenging van culturele goederen wordt door Crane et al. (2002) gezien als culturele globalisering. Culturele globalisering is de meest zichtbare manifestatie van globalisering vandaag de dag en zorgt voor een grotere land afhankelijkheid (Crane et al., 2002). Culturele globalisering kan volgens De Swaan (1995) als oorzaak worden gezien voor het openen van het nationale literaire veld naar een internationale competitief literair wereldsysteem. Het literaire wereldsysteem houdt in dat er een rangorde ontstaat tussen landen door het belang dat gehecht wordt aan hun literaire productie (Berkers et al., 2009). De groeiende mondiale afhankelijkheid wordt gezien als een uitdaging voor nationale staten en instituties, doordat de internationale competitie groeit en er meer marktwerking is gekomen tussen verschillende actoren in het literaire wereldsysteem, zoals de uitgeverijen en consumenten. Door culturele globalisering moet de nationale culturele productie van goederen concurreren met internationale import. Kleinere landen zijn afhankelijker van het importeren van goederen dan grote landen, omdat de binnenlandse markt niet genoeg kan produceren om aan de vraag vanuit het publiek te kunnen voldoen. Ook heeft transnationale uitwisseling meer impact op kleinere landen, omdat deze landen een groot aandeel vormen van de populatie van de landen die meedraaien op de transnationale markt (Janssen, 2009). Een impact die zich uit in kleine landen zoals Nederland, Finland, IJsland, Slovenië, Denemarken en Noorwegen etcetera, in het feit dat in deze landen internationale boeken vaker vertaald worden naar de eigen taal, dan dat dit gebeurt bij landen die een taal spreken die in een groter gebied voorkomt. Daarnaast kan er vanuit gegaan worden dat Engelstalige romans afwisselender zijn omdat de schrijvers van Engelstalige boeken uit verschillende landen komen, zoals Engeland, Nieuw-Zeeland, de Verenigde Staten, Ierland, etcetera. Dit kan een verklaring geven waarom uitgeverij uit deze landen niet dezelfde interesse hebben in het vertalen van boeken uit andere landen. De uitwisseling tussen Engelstalige boeken en boeken uit andere landen is dan ook ongelijk verdeeld. Ook worden boeken uit Scandinavië vaak gelezen door andere Scandinavische landen, wat wellicht te wijten is aan een overeenkomstige taal en cultuur, waardoor de onderlinge uitwisseling in het aantal boeken en boekvertalingen tussen deze landen groot is. Ook zorgen linguïstische gelijkenissen en verschillen ervoor dat er meer vertalingen vanuit Scandinavië zijn gekomen (Ginsburgh et al., 2011).

Culturele poortwachters

Janssen & Verboord (2015) bespreken aan de hand van Bourdieu (1984) hoe uitgevers, critici en recensenten gezien kunnen worden als culturele bemiddelaars en poortwachters in het literaire veld. Deze poortwachters bemiddelen tussen de productie van culturele goederen en de mate waarin consumenten deze goederen signaleren, aanschaffen en/of consumeren (Janssen & Verboord, 2015). Ook beargumenteert Debenedetti (2006) dat de rol van mediacritici belangrijk is, aangezien zij invloed hebben op het commerciële succes van culturele goederen, omdat zij een specifiek onderdeel zijn van de media-industrie. Kunstjournalisten en critici zijn volgens Janssen et al. (2011) centrale actoren in het ontwikkelen van culturele classificatiesystemen. Kunstjournalisten en critici maken een selectie en evaluatie van de markt door het accepteren, aanpassen en afwijzen van de manier waarop producenten van culturele goederen hun producten op de markt brengen. Dit zorgt ervoor dat de perceptie en de waarde toekenning verandert bij actoren die professioneel betrokken zijn bij de productie en verspreiding van cultuur. Op deze manier wordt er invloed uitgeoefend op hetgeen dat gezien kan worden als een cultuurproduct, wat verschilt per land en per tijdsgeest (Janssen et al., 2011). Door de cruciale functie die deze poortwachters vervullen is het dus relevant om te kijken naar de rol die zij spelen in de opkomst van het succes van de Scandinavische thriller.

Instituties van culturele productie worden aangepast in plekken waarbij de actoren de standaard en positie bepalen van culturele artefacten en de makers van de artefacten. Onder actoren vallen uitgeverijen, lezers, schrijvers en dergelijke. Daarnaast laten literaire journalisten zich leiden door het oordeel van mede critici over de literaire werken die zij beoordelen en waaraan zij aandacht schenken. Onder literatuurcritici bestaat vaak een behoorlijke consensus en een algeheel geldende mening dat literatuurkritiek van belang is bij de manier waarop een werk ontvangen wordt, onder de aandacht wordt gebracht bij de mensen en een rol speelt bij het toekennen van symbolische waarde (Janssen, 2009). Verder benadrukken Dorleijn & van Rees (2006) dat de uitgeverij de laatste jaren een belangrijker rol is gaan spelen in het toekennen van symbolische waarde. Hieronder wordt het classificeren en rangordenen van literatuur verstaan en daarnaast in hoeverre literatuur als kwalitatief benoemd wordt (Dorleijn & van Rees, 2006). De manier waarop cultuurproducten geclassificeerd en gerangordend worden verschilt per tijd en plaats en is afhankelijk van culturele classificatiesystemen. Waarmee wordt bedoeld dat culturele artefacten onderverdeeld worden aan de hand van gewoontes van consumenten en de productie en distributie instituties (Janssen et al., 2011). Naast het feit dat de receptie van cultuurproducten

tijd- en plaatsgebonden is en afhankelijk is van culturele classificatiesystemen, is uit onderzoek van het GfK uit 2014 gebleken dat het lezerspubliek vrienden, collega's, familie en kennissen als belangrijke bronnen van informatie zien, waar het aankomt op het vergaren van informatie over het aanbod van boeken. Recensies uit verschillende bladen wordt door 20% van de ondervraagden gezien als de belangrijkste bron van informatie (www.kvb.nl).

Daarnaast bespreekt Stougaard-Nielsen (2012) dat bij het in acht nemen van veranderingen in de literaire cultuur, de invloed van lokale en mondiale dynamiek van de markt, het veranderen van het lezerspubliek en innovaties in productie *format* bij uitgeverijen, vaak over het hoofd worden gezien. Deze aspecten worden als belangrijkste factoren gezien bij het vormgeven van de literatuur die aantrekkelijk is voor de uitgeverwereld en de consument. De fysieke verspreiding van boeken is dus niet alleen afhankelijk van lokale en transnationale belangen, maar ook van een veranderende uitgevermarkt en de invloed van culturele overdracht (Stougaard-Nielsen, 2012).

Verder draait het consumeren en het kopen van een boek volgens Radway (1984) niet alleen om de interactie tussen een boek en de lezer. Ook is hierbij van belang dat een uitgever het lezerspubliek niet als een geheel beschouwt, maar dat het potentiële publiek geanalyseerd wordt en dat de uitgevers kijken welke boeken bij welke consumentengroep aansluit. Dit heeft tot gevolg dat Radway benadrukt dat naast bijvoorbeeld schrijvers, uitgevers en talloze andere organen die functioneren in het schrijven, uitgeven en fabriceren van boeken, het lezerspubliek ook een dominante rol speelt in de uitgeverwereld (Radway, 1984).

Munk (2012) benadrukt dan ook dat literaire werken zich in een positie bevinden tussen verschillende actoren die allen een eigen agenda hebben: de één wil economisch succes behalen terwijl de ander de culturele betekenis van het werk voorop wil zetten.

De opkomst van Scandinavische misdaadfictie in het literaire veld

De opkomst van de Scandinavische thriller vindt zijn herkomst in 1965, bij het Zweedse schrijversechtpaar Maj Sjöwall en Per Wahlöö. Tussen 1965 en 1975 schreven zij fictieve misdaadromans met Martin Beck in de hoofdrol, waarbij maatschappijkritiek een grote bron van inspiratie vormde en kritiek werd geuit op het functioneren van de politie. De reden dat zij het voorzien hadden op het politieapparaat was omdat zij van mening waren dat er een grote mate van onrecht en criminaliteit in Zweden was. Ook gebruikte het tweetal de misdaadserie om links gedachtegoed naar voren te laten komen, aangezien de sociaaldemocratische regering uit die tijd volgens hen de oorzaak was voor de problematiek

die in Zweden was ontstaan. Deze maatschappijkritische houding is door auteurs na hen als voorbeeld genomen en het tweetal is voor hun navolgers tot op heden een grote bron van inspiratie (Agger, 2010). Volgens Meyhoff (2011) is de drang om de relatie te onderzoeken tussen misdaad en de samenleving in de Scandinavische welvaartstaten vaak aangewezen als de drijfveer van de Scandinavische misdaadfictie. Veel voorkomende onderwerpen in de Scandinavische thriller zijn corruptie van de staat, nepotisme, vriendjespolitiek, economische corruptie en dergelijke. Deze zaken worden in Scandinavische thrillers aangevoerd als de redenen voor het falen van de welvaartstaat, waar de gewone burger de dupe van wordt (Robbins, 2015). De welvaartstaat heeft volgens de analyse van Stougaard-Nielsen (2013) zijn macht verloren om zekerheid te bieden en vertrouwen te garanderen voor zijn burgers. Stougaard-Nielsen is één van de mediaprofessionals die het *frame* van een falende welvaartstaat ziet als belangrijke reden voor de stijgende populariteit van de Scandinavische thriller, omdat het herkenbaar is voor velen die het lezen. Het falende vertrouwen in de welvaartstaat wordt getoond doordat de hoofdpersonages in de verhalen vaak het heft in eigen hand nemen, omdat er geen vertrouwen meer is in de staat dat zij het goede zal doen en het op kan lossen. Dat het heft in eigen hand wordt genomen is zowel terug te zien bij de dader, als het slachtoffer. In *Ik reis alleen* van Samuel Bjørk worden de daden van de moordenaar gefundeerd door het feit dat de politie de moord op haar moeder nooit heeft kunnen oplossen en dat zij daarbij geen moeite hebben gedaan om de dader voor het gerecht te brengen. Dit in tegenstelling tot de vrouwelijke hoofdresearcher die zelf de touwtjes in handen heeft genomen door de man dood te schieten die ervoor heeft gezorgd dat haar zus aan de drugs is overleden. Beide partijen zijn in dit geval dus zowel slachtoffer als dader. Kortom, de analyses tonen dan ook aan dat het doorslaggevende element in de Scandinavische thriller sociaal gefundeerd is (Agger, 2010).

Sinds 2000 is de export van succesproducten van Scandinavische makelaardij geaccelereerd. Scandinavische misdaad boeken, films- en televisieseries hebben de bestsellerlijsten van Europa en de rest van de wereld bestormd en hebben daarbij een grote contributie geleverd aan de mondiale misdaad cultuur (Agger, 2010). De Scandinavische misdaadfictie heeft de afgelopen decennia een vogelvlucht genomen, waarbij de Scandinavische thriller aan grote populariteit won bij het lezerspubliek. Misdaadromans werden daarvoor namelijk niet altijd onder een vorm van populaire fictie geschaard. De stijgende populariteit van het thriller genre heeft hier verandering in gebracht, waarbij de Scandinavische thriller zelfs als een genre op zichzelf gezien kan worden (Forgacs et al., 2012). Robbins (2015) denkt dat het succes van de Scandinavische thriller gerelateerd is aan

het progressieve gedachtegoed van de Scandinavische thriller. De Scandinavische thriller maakt volgens hem onderwerpen bespreekbaar die in de meeste werken buiten beschouwing worden gelaten. De lezer kan zich, als gewone burger, aangesproken voelen door deze problematiek en kan zich identificeren met de worstelingen die de personages in het boek ondervinden door de teloorgang van de welvaartstaat (Stougaard-Nielsen, 2013). Kuitert (1997) stelt echter dat de populariteit van boeken vaak ook samenhangt met het feit dat een werk onderdeel is van een serie. Zij bespreekt een serie als een reeks boeken die verkocht wordt onder dezelfde serienaam, en waarvan uitgegaan wordt dat er meer boeken op zullen volgen. De reeks boeken die in een serie verkocht worden, worden aan de hand van klaarblijkelijke verwantschappen, zichtbare kenmerken en inhoudelijke overeenkomsten aan elkaar gekoppeld. In Scandinavische thrillers staat bijvoorbeeld vaak het leven van één hoofdpersoon centraal en die hoofdpersoon voert in alle delen van de serie de boventoon (Kuitert, 1997).

Cultuurproducten

Door de snelgroeiende populariteit van de Scandinavische thriller zijn een aantal vragen gerezen over hoe het genre op mondiaal niveau gegroeid is en welke factoren hierbij een rol binnen het literaire veld hebben gespeeld. Janssen et al. (2011) concludeerden aan de hand van wetenschappelijk onderzoek dat de ruimte die besteed is aan cultuurproducten in kranten in Duitsland, Frankrijk, de Verenigde Staten en Nederland, de afgelopen jaren toegenomen is. Als een land meer binnenlandse producties heeft met betrekking tot cultuurproducten, kan dit leiden tot een grotere belangstelling hiervoor in de kranten. Het aantal producties van Scandinavische makelaardij, zoals boeken, films en televisieseries, is de afgelopen jaren verhoogd waarmee de belangstelling voor dit cultuurproduct wereldwijd gegroeid is en meer aandacht heeft gekregen in andere media. Dit heeft wellicht bijgedragen aan de groeiende bekendheid en populariteit van de Scandinavische thriller.

Conclusie

Er is een kader geschetst waarin de verschillende *frames* door mediacritici naar voren zijn gebracht. Daarnaast is de positie van de Scandinavische thriller in het mondiale literaire veld veranderd de afgelopen decennia. Deze verschuiving kan ervoor zorgen dat de Scandinavische thriller in populariteit gerezen is, echter de vraag blijft waardoor dit precies gebeurd is. Er kan gesteld worden dat het specifieke karakter van het progressieve gedachtegoed, de sociaal, politieke- en culturele problematiek en de teloorgang van de

welvaartstaat hierbij een rol hebben gespeelt. Ook zijn gebieden met dezelfde linguïstische kenmerken en culturele overeenkomsten eerder geneigd om materiaal te consumeren dat samenvallende banden heeft. Zaken zoals culturele connecties zijn de afgelopen jaren vergroot door globalisering en de overdracht van culturele goederen, wat ertoe heeft geleid dat de producten overgenomen werden.

2.2 Bewegredenen van lezers bij keuzeprocessen

Genre classificatie en het succes van de Scandinavische thriller

Mediacritici zeggen dat de Scandinavische thriller gekarakteriseerd wordt door typische Scandinavische kenmerken die gebaseerd zijn op het Scandinavische landschap, de Scandinavische cultuur en de teloorgang van de welvaartstaat. Door een dergelijk beeld te schetsen en te spreken van typische Scandinavische thrillers *framen* deze mediacritici het beeld van het publiek over de Scandinavische thriller. Ook benoemen zij dat de boodschap van de Scandinavische thriller vaak politiek geëngageerd is en dat de auteurs de misdaadromans aangrijpen als een kans om maatschappijkritiek te uiten. Derhalve moet de vraag gesteld worden of de Scandinavische thriller daadwerkelijk gezien kan worden als een typische Scandinavische culturele uiting en of er sprake is van een kenmerkend genre binnen de misdaadromans? Om dit te specificeren moet allereerst geduid worden hoe een genre geclassificeerd wordt. Cohen (1986) beargumenteert dat een genre een groep boeken is die geselecteerd en samengebracht wordt op basis van gemeenschappelijke kenmerken. Hierbij benadrukt hij dat genres open categorieën zijn, die door de tijd heen aan aanpassingen onderhevig zijn. Deze veranderingen komen voort uit de menselijke behoefte om vanuit het eigen referentiekader beoordelingen te maken die tijd-, plaats- en cultuurgebonden zijn (Cohen, 1986).

Voor dit onderzoek is het van belang om te duiden welke keuzevormingsprocessen aanwezig zijn vanuit het lezerspubliek om een specifiek genre te duiden. De bewegredenen die deze besluitvormingsprocessen tot stand laten komen worden aan de hand van de *uses and gratifications* benadering en het *encoding-decoding* model geclassificeerd.

Keuze motivaties van het individu

Liebes & Katz (1986) beargumenteren dat om te kunnen begrijpen hoe keuze motivaties in zijn werk gaan, er aan de hand van de *uses and gratifications* benadering gekeken kan worden naar het hoe en waarom mensen media gebruiken om aan bepaalde behoeftes te kunnen voldoen. De *uses and gratifications* benadering is gericht op het publiek, waarbij er gekeken

wordt welke invloed media heeft op de keuzevormingsprocessen van individuen. Vanuit iemands persoonlijke referentiekader worden keuzes gemaakt en gemotiveerd die in lijn liggen met de eigen normen, waarden en herkenbare idealen (Liebes & Katz, 1986). Ook is het volgens Katz et al. (1973) van belang dat de keuzes die gemaakt worden ervoor zorgen dat de behoeftes die iemand wil vervullen ook daadwerkelijk vervuld worden. Blumler et al. (1970) beargumenteren dat door het gebruik van media bijvoorbeeld aan de behoefte van het ontsnappen aan de werkelijkheid voldaan kan worden, maar de media kunnen ook handvaten bieden om met de realiteit om te gaan (Blumler et al., 1970). Daarnaast heeft Radway (1984) onderzoek gedaan naar de beïnvloeding van de lezers door het taalgebruik van de auteurs. Het onderzoek van Radway dat zich geconcentreerd heeft op romantische verhalen, bracht naar voren dat het taalgebruik in deze romans simplistisch is, maar geen afbreuk doet aan de kwaliteit van de boeken. De reden die zij hiervoor aanhaalt is dat de betekenis die de auteur meegeeft aan het verhaal, verscholen zit in de manier waarop een auteur schrijft en wat hij schrijft. Volgens Radway gaan de lezers van dit genre er zonder meer vanuit dat er een betekenis is meegegeven aan de geschreven woorden, waardoor zij zelf niet langer de behoefte hebben om een eigen interpretatie te geven aan de inhoud van de tekst. Radway analyseert verder dat de lezers van het genre de, door de auteurs gegeven, betekenis relateren aan betekenisgeving die in lijn ligt met hun eigen referentiekader en er dus ook uithalen wat voor hun als belangrijk wordt ervaren. Dit heeft, in het geval van de romantische boeken, ervoor gezorgd dat de lezers zich goed voelden over zichzelf en een hogere eigenwaarde creëerden (Radway, 1984).

Volgens Katz et al. (1973) kan er door het kijken van televisie voldaan worden aan de behoefte om te ontspannen, maar dat de behoefte om de tijd nuttig te besteden vaker wordt geassocieerd met het lezen van boeken. Boeken kunnen gezien worden als middelen om zelfontplooiing en zelfbevrediging te stimuleren en om een individu als het ware met zichzelf in contact te brengen (Katz et al., 1973). Uit het consumentenonderzoek (2014), uitgevoerd door GfK, wordt dan ook door 55% van de ondervraagden aangegeven dat het lezen van boeken bijdraagt aan de ontwikkeling van kinderen, in tegenstelling tot de 2% belang die wordt gehecht aan televisie kijken ter bevordering van de ontwikkeling (www.kvb.nl). Radway (1984) benadrukt hierbij dat niet alleen de relatie tussen het boek en hetgeen de lezer uit het boek wil halen van belang is, maar dat uitgevers hierbij een grote rol spelen omdat zij bekijken welke boeken bij welke consumentengroep aansluiten en wat er dus uiteindelijk op de markt komt.

Daarnaast kan het lezen van boeken gezien worden als substituut voor gezelschap, voor mensen die in mindere mate mogelijkheden hebben tot sociale contacten, zoals ouderen, invaliden, alleenstaande mannen en vrouwen en andere personen die minder communicatie en sociale mogelijkheden hebben. De *uses & gratifications* benadering kijkt niet alleen naar de media als een middel om aan de verwachtingen van het publiek te kunnen voldoen, maar als een uitdaging voor de producenten van de media om in te spelen op de behoeftes van het publiek en daarmee beïnvloeding uitoefent op de manier waarop keuzevormingsprocessen tot stand komen (Katz et al., 1973). Bartsch & Viehoff (2010) bespreken dat het publiek media gebruiken om aan verscheidene gratificaties te kunnen voldoen, zoals eenvoudige hedonistische gratificaties, maar ook complexere gratificaties waarbij de tevredenheid over sociale en cognitieve behoeften centraal staan. Aan de ene kant kunnen emoties geassocieerd worden met plezierige gevoelens, zoals positieve stimulans. Aan de andere kant kunnen emoties functioneel zijn waarbij een bredere sociale en cognitieve context ten grondslag ligt aan de gratificaties. De ene gratificatie sluit de andere niet uit wat ervoor zorgt dat het gebruik van media de mogelijkheid heeft om in meerdere behoeftes te voldoen (Bartsch & Viehoff, 2010). Om dit te onderbouwen benoemen Bartsch & Viehoff (2010) de *appraisal theory* (p. 2251). Hiermee wordt verklaard dat emoties het resultaat zijn van cognitieve taxatieprocessen, waarbij die processen situaties met persoonlijke doelen, behoeftes en verlangens evalueren. Taxatiecriteria bevatten zaken zoals de mogelijkheid om het doel te halen, de nieuwigheid van de situatie en iemands vermogen om de situatie om te zetten naar hetgeen waar die persoon iets aan heeft (Bartsch & Viehoff, 2010). Een gebruiker van media zal de media dus benutten op een manier waarbij persoonlijke behoeftes, wensen en doelen het beste vervuld zullen worden. Mensen hebben de vrijheid om zelf te kiezen welke mediabronnen zij willen gebruiken. Doordat de afgelopen jaren de mediabronnen voortdurend zijn toegenomen zijn de doeleinden waarvoor zij gebruikt worden ook veranderd. De *uses & gratifications* benadering suggereert echter dat het doelgericht gebruiken en uitzoeken van specifieke media gebaseerd is op de behoeftes en verwachtingen van de mens. De keuze die gemaakt wordt voor een specifiek medium gebeurt dan ook actief, naar gelang een medium aan de gewenste behoeftes kan voldoen (Dainton & Zelle, 2011).

Gratificaties

Gratificaties die vervuld kunnen worden door een medium kunnen doorslaggevend zijn voor de keuze van een gebruiker voor een specifiek medium. Het kijken van televisie en films wordt bijvoorbeeld als passief gezien en het lezen van boeken of het bezoeken van kunst als

actief. Er wordt bij het lezen van boeken, volgens Bartsch & Viehof (2010) evenals Katz et al. (1973), namelijk op een actieve manier betekenis geconstrueerd en aan emoties voldaan. Hetzelfde gebeurt volgens Zillmann (1996) bij het lezen van een spannende roman, waarbij angst en spanning overwonnen kunnen worden, wat zal resulteren in een prettig gevoel en emotie van zelfvoldoening. Het lezen van thrillers kan er dus toe leiden dat een gevoel van tevredenheid op kan treden. Daarnaast zorgt het lezen van thrillers voor een gevoel van sensatie, wat de lezer even meeneemt naar een fictieve wereld en uit de realiteit. Om op die manier ontspanning teweeg te brengen. Ook wordt er getoond dat, wanneer het publiek een negatieve uitkomst voorspelt van een geliefd karakter, het hoe dan ook kan zorgen voor entertainment gratificaties (Zillmann, 1996). Deze vorm van opwinding komt voort uit ervaringen van empathie, wat over kan gaan naar positieve gedachten en gevoelens zodra het gespannen gedeelte tot zijn einde komt. De mate van opwinding, verkregen door de media, zal resulteren in verscheidene emoties. Een gebruiker die zich verveelt zal eerder gebruik maken van een medium dat stimulerend is en een prettig gevoel geeft, terwijl een gestreste gebruiker sneller geneigd is terug te vallen op een medium dat zorgt voor een ontspannen gevoel (Zillmann, 2000). De media wordt door het publiek dus gebruikt om gratificaties te verkrijgen die persoonlijke doelen, behoeftes en verlangens zullen stimuleren en vervullen. De manier waarop dit gebeurt is afhankelijk van het doel dat een gebruiker wil bereiken en kan er ook voor zorgen dat meerdere gratificaties, die niet in lijn liggen met elkaar, bevredigd kunnen worden.

Betekenisgeving

Betekenisgeving kan uitgelegd worden aan de hand van het *encoding-decoding* model van Stuart Hall. Het *encoding-decoding* geeft het (lezers)publiek handvaten om betekenis te kunnen geven aan boodschappen en de realiteit te kunnen begrijpen. Door het coderen en decoderen van berichten uit visuele en geprinte media, volgens het *encoding-decoding* model, wordt er in beide processen betekenis gegeven aan een mediaboodschap, waarbij dus zowel de zender als de ontvanger een interpretatie en betekenis geeft aan de verzonden boodschap. Dit is van invloed op de manier waarop er bij het publiek keuzevormingsprocessen tot stand komen (Hall, 1980). Hall benoemt verder dat de betekenis die een gebruiker aan het bericht geeft verschilt per persoon, omdat iemand encodeert en decodeert aan de hand van ieders eigen culturele achtergrond, economische positie en persoonlijke ervaringen en referentiekader (Hall, 1980). Vanuit dit perspectief is het dus van belang om in dit onderzoek te kijken naar de manier waarop de lezers van de Scandinavische thriller het genre

interpreteren aan de hand van hun eigen referentiekader en welke invloed dit heeft op de betekenisgeving door de lezers.

Conclusie

Het construeren van betekenis vanuit het referentiekader van een mediagebruiker is van belang bij de manier waarop diegene keuzes motiveert. Motivatie voor keuzes zorgt ervoor dat aan specifieke behoeftes die een persoon heeft voldaan kan worden, variërend van hedonistische tot sociale en cognitieve behoeftes. Daarnaast zijn niet alleen de behoeftes waaraan voldaan moet worden van belang, maar ook de manier waarop dit gebeurt. Een mediagebruiker is actief bezig met dit proces en construeert betekenis uit een boodschap door hetgeen een gebruiker kent, het referentiekader, en de manier waarop een boodschap opgevat wordt. Daarnaast zijn ook de bedoelingen van de zender van een boodschap van belang, omdat diegene vanuit het eigen referentiekader ook betekenis meegeeft.

2.3 Interpretatie en de rol van sociaal- en cultureel engagement

Cultuuroverdracht bij de fysieke verspreiding van boeken

De mate waarin een boek over landsgrenzen heen goed ontvangen wordt is afhankelijk van de mate waarop culturele overdracht plaatsvindt bij het lezerspubliek. Moe & Žigon (2016) onderzochten in hoeverre nationale vertalingen van populaire fictie, aangepast werden aan iemands eigen cultuur. Het uitwisselen van literatuur wordt door Heilbron (1999) gezien als een proces dat zich in een relatief autonome omgeving afspeelt, waarbij economische, politieke en symbolische dimensies een rol spelen. In boekvertalingen worden bijvoorbeeld specifieke cultuurgebonden namen vaak in de vertaling aangepast. In het boek van Jo Nesbø's *Rødstrupe*, werden bij internationale vertalingen Noorse straatnamen, producten, plaatsen en culturele uitingen vertaald om verwarring te voorkomen. Mondiale culturele kenmerken daarentegen werden niet vertaald, omdat er daarbij vanuit werd gegaan dat men 'het wel kent' (Moe & Žigon, 2016). Moe & Žigon (2016) concluderen door het analyseren van Jo Nesbø's boek *Rødstrupe*, in het Nederlands getiteld *Roodborst*, dat Noorwegen gekenmerkt wordt door een grote mondiale interesse. Dit is terug te vinden in de export van goederen en het beheersen van verschillende internationale talen. De Noren zelf worden gezien als zwaarmoedig, terughoudend en ronduit saai, wat inspeelt op het bevestigen van stereotypingen vanuit het internationale veld over Scandinavië. Nationale stereotypes zijn voornamelijk gebaseerd op de sfeer die een misdaadroman toont. Het lezerspubliek typeert de sfeer die opgeroepen wordt als kenmerkend voor het land en genre. Misdaadromans kunnen

gezien worden als vertegenwoordigers van culturele stereotypingen. De misdaad in een verhaal is een bijkomstigheid, de daadwerkelijke nadruk van een werk is te vinden in de politiek, sociaal- en culturele sfeer (Moe & Žigon, 2016). Ook zijn de hedendaagse misdaadromans gekenmerkt door een mondiaal karakter, wat de verhaallijn over verschillende plaatsen trekt, een gegeven dat Henning Mankel vaak in zijn thrillers verwerkt (Erdmann, 2009). Erdmann (2009) suggereert dat de positie van de nationale identiteit een belangrijkere rol is gaan spelen in misdaadromans en dat ook de visie van het publiek en de opvattingen die zij maken invloedrijker zijn geworden. Wenusch (2012) benadrukt dat niet alleen de literaire tekst daarbij van belang is, maar dat uitgeverijen en diverse media hierbij ook een grote rol spelen, omdat zij de kanalen zijn waarvan auteurs van de Scandinavische thrillers afhankelijk zijn om hun werk transnationaal aan de man te brengen. Daarnaast is niet alleen de esthetische waarde van belang, maar ook ideologische, politieke en persoonlijke motieven zijn betrokken bij culturele overdracht (Broomans, 2008). Stougaard-Nielsen (2012) benoemt dat symbolische, persoonlijke, politieke en ideologische idealen een worsteling opleveren tussen de verschillende actoren, instituties en culturele zenders. De manier waarop een lezer een werk interpreteert gaat verder dan de tekst alleen, en richt zich op nationale en transnationale schaal op de receptie van een werk en de betekenis die een auteur aan het werk mee wil geven. Een roman kan culturele lading meekrijgen vanuit de achtergrond van de auteur en dit kan zijn weerslag hebben op de totale (culturele) betekenis van het werk. Daarnaast speelt de manier waarop een dominante taal en een gedomineerde taal, vertaald wordt een rol bij het overdragen van politieke en culturele ideeën. Onder dominante taal wordt de taal verstaan die in een bepaald gebied het meest gesproken wordt. Deze is dus ten opzichte van andere talen overheersend.

Boekvertalingen kunnen dus gemotiveerd worden vanuit economische overwegingen, maar ook vanuit culturele, sociale en ideologische factoren (Heilbron, 1999). Ginsburgh et al. (2011) benadrukt dat hoe meer titels in een land verschijnen, des te meer titels van dat land zullen vertaald worden naar andere landen. Hierbij moet echter wel in ogenschouw genomen worden dat culturele gelijkenissen een belangrijke rol spelen in de afweging of een boek wel of niet vertaald wordt. Daarnaast spelen culturele afstanden ook een rol. Hoe verder landen cultureel gezien van elkaar af staan, hoe kleiner het aantal vertalingen wordt (Ginsburgh et al., 2011).

Betekenis construeren

James & Steger (2014) bespreken dat globalisering en de transnationale stroming van culturele goederen gekenmerkt wordt door verbeeldingen, ideologieën, ideeën en ontologie. De elementen waaruit ideeën bestaan worden gekenmerkt door overtuigingen en gedachten die betekenisoverdracht mogelijk maken (James & Steger, 2014). De reden hiervoor is dat deze elementen cultuurgebonden zijn en daarom zorgen voor een *frame* van waaruit een persoon of een sociale groep betekenis geeft. Doordat deze elementen cultuurgebonden zijn kan de manier waarop interpretatie en identificatie met een cultureel goed optreedt per cultureel gebied verschillen (James & Steger, 2014). Van Keulen & Krijnen (2013) bespreken dat het publiek actief deelneemt aan het construeren van betekenisgeving aan een product door het vanuit het eigen culturele kader op te nemen en aan te passen. Door dit te doen kan er culturele nabijheid ontstaan, hetgeen inhoudt dat door het creëren van een band een gezamenlijke identiteit tussen het publiek en identificatie met het product kan optreden wat distantie tussen culturele verschillen tegen gaat (Van Keulen & Krijnen, 2013). Volgens Stougaard-Nielsen (2013) is het alledaagse karakter van de Scandinavische thriller een factor waardoor veel lezers zich met het genre kunnen identificeren. Daarom *framet* Stougaard-Nielsen (2013) de Scandinavische thriller ook als “welfare crime” omdat hiermee de alledaagsheid van de misdaad in de thrillers wordt benadrukt. De “welfare crime” toont door sociaalrealisme de alledaagse worstelingen (Stougaard-Nielsen, 2013). De personages in Scandinavische thrillers ondervinden persoonlijke opofferingen, verliezen en een algeheel gevoel van teleurstelling (Robbins, 2015). Omdat de lezer zich als gewone burger kan herkennen in de problematiek en worstelingen van het dagelijks leven, kan identificatie optreden met de Scandinavische thriller. Identificatie in dit opzicht zorgt ervoor dat culturele goederen vanuit het internationale gebied die in eerste instantie niet geheel in lijn liggen met de gebruiker, toch overgenomen kunnen worden (Chua, 2004). Het publiek is zich er van bewust dat identificatie met een product dat niet lokaal geproduceerd wordt vaker moeilijker tot stand komt door culturele verschillen. De gebruiker van een medium moet actief moeite blijven doen om identificatie met een product teweeg te brengen (Chua, 2004). Het is dan ook waarschijnlijker dat een lezer met eenzelfde achtergrond en gelijke normen, waarden en cultuur zich meer aangesproken voelt door een specifiek verhaal en genre omdat het in lijn ligt met hetgeen de lezer kent vanuit de eigen culturele en nationale achtergrond (Liebes & Katz, 1986).

Culturele nabijheid

La Pastina & Straubhaar (2005) beargumenteren dat een gedeelde taal, culturele en geografische nabijheid belangrijke factoren zijn bij culturele uitwisseling. Geografische en taalkundige nabijheid zijn de afgelopen jaren belangrijker geworden in het literaire veld. Aan de hand van taalverwantschap en geografische nabijheid kan er gekeken worden naar de mate waarin internationale producten aansluiting vinden op het transnationale veld (La Pastina & Straubhaar, 2005). Janssen (2009) bespreekt bijvoorbeeld dat de sterke internationale positie van de Britse televisie-industrie gedeeltelijk het gevolg is van het feit dat de Engelse taal een belangrijke plek inneemt wereldwijd. Ook wordt een centrale positie van literaire productie en taal vaker gelinkt aan de mate van internationale oriëntatie, dan bijvoorbeeld de grootte van een land. Als de taal namelijk gesproken wordt in meerdere landen, zal de export van culturele en literaire goederen toenemen. Dit zorgt er echter wel voor dat internationale oriëntatie hierdoor minder is (Janssen, 2009). Het hebben van een kleine populatie zorgt ervoor dat het produceren van culturele goederen, zoals boeken, duurder wordt en de Nederlandse taal maakt het bijvoorbeeld lastig om producten van Nederlandse makelaardij op de internationale markt te brengen, waardoor import van internationale producten naar Nederland gebruikelijk is geworden (Kuipers, 2011). Er kan er dan ook vanuit gegaan worden dat hoe groter het aantal boeken is dat verschijnt in een bepaalde taal, des te groter het aantal boeken is dat in een ander land gelezen wordt en hoe groter het aantal vertalingen zal zijn. De afstand die bestaat tussen twee talen zorgt echter voor een negatief effect, waarbij landen met talen die ver van elkaar afliggen, zal leiden tot een kleiner aantal van boekvertalingen tussen die landen (Ginsburgh et al., 2011).

Verder kan de opkomende populariteit van de Scandinavische thriller gezocht worden in het feit dat hoewel Scandinavië het 'buitenland' is, het herkenbaar is voor velen. Heijne (2013) benadrukt dat zowel Nederland, als Scandinavië, overvallen is door de gevolgen van globalisering, anti-immigratie gevoelens en vluchtelingenproblematiek, betrouwbare politici die bij nader inzien alleen hun eigen belangen wilden behartigen, en een algeheel missend gevoel van saamhorigheid. De Scandinavische thriller is intrigerend en spannend, maar doet bovenal een beroep op de herkenbaarheid van situaties. Voornamelijk het politieke engagement is vernieuwend en intrigerend, waarbij het extreem-linkse gedachtegoed van Sjöwall & Wahlöö als traditie wordt genomen (Heijne, 2013).

Conclusie

Er kan gesuggereerd worden dat plaatsen met culturele nabijheid sneller geneigd zijn om cultuurproducten van die plaats over te nemen. De reden hiervoor is dat er sneller identificatie kan optreden, dan met een cultuurproduct zonder enige verwantschap. Deze zaken zijn van belang bij het onderzoeken naar beweegredenen en motivaties van het lezerspubliek voor de keuze van het lezen van de Scandinavische thriller. Om daarmee de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.

3. Onderzoeksopzet

3.1 Methode

In deze thesis wordt een kwalitatief onderzoek uitgevoerd om de motivaties en beweegredenen voor het lezen van Scandinavische thrillers door lezers te achterhalen. Strauss & Corbin (1998) definiëren kwalitatief onderzoek als: “Any kind of research that produces findings not arrived at by means of statistical procedures or other means of quantification” (p.17). Daarnaast wordt kwalitatief onderzoek door Sandelowski (2002) gekarakteriseerd als de collectie en analyse van data waarbij beiden elkaar vormgeven en invloed op elkaar uitoefenen. In deze thesis is ervoor gekozen om kwalitatief onderzoek uit te voeren omdat het relevant is om te kijken of de visie van de lezer van de Scandinavische thriller over Scandinavische thrillers, overeenkomt met *frames* opgesteld door mediaprofessionals en mediacritici. Om dit te bereiken moet er gekeken worden naar de diepere betekenis van beweegredenen van de lezers en de keuzeprocessen die zij maken om dit genre boeken te lezen. Door gebruik te maken van interviews en kwalitatief onderzoek kan dit bereikt worden.

In dit onderzoek zijn semigestructureerde diepte-interviews uitgevoerd met fervente lezers van de Scandinavische thriller. Er is gekozen voor semigestructureerde diepte-interviews omdat dat leidt tot interactie tussen de onderzoeker en respondent (Kazmer & Xie, 2008). De interviews zijn gehouden aan de hand van een vooropgestelde topiclijst. Onderwerpen die hierin naar voren zijn gekomen liggen in lijn met de onderwerpen die besproken worden in het theoretisch kader, zoals het feit of de *frames* die zijn opgesteld door mediaprofessionals en mediacritici ook van toepassing zijn op de interpretatie van de lezers, evenals de keuzes en motivaties die zij hebben voor het lezen van de thrillers en de wijze waarop keuzeprocessen in zijn werk gaan in combinatie met sociaal-culturele factoren. Hermanowicz (2002) benoemt dat het van belang is om vooraf vragen te testen, proefinterviews uit te voeren en de topiclijst en interview strategie te oefenen en te herzien. Dit is dan ook meermaals gedaan. Verder is het cruciaal dat de respondenten geen bekenden zijn om subjectiviteit te vermijden en objectiviteit te stimuleren (Hermanowicz, 2002). Daarnaast is er gelet op andere contextuele factoren zoals het geslacht van de onderzoeker en respondenten en de leeftijd en de opleiding, aangezien die van invloed kunnen zijn op de resultaten (Broom, Hand & Tovey, 2009).

3.2 Validiteit en betrouwbaarheid

Seale (1999) benadrukt dat: “trustworthiness of a research report lies at the heart of issues conventionally discussed as validity and reliability” (p. 266). Joppe (2002) bespreekt

betrouwbaarheid als de mate waarin resultaten gedurende een langere periode consistent blijven en een juiste representatie en weergave geven van de bestudeerde populatie. Daarbij komend moeten de resultaten, voortkomend uit een studie, reproduceerbaar zijn wanneer eenzelfde studie op een later tijdstip nogmaals uitgevoerd wordt. Daarnaast bepaalt validiteit of het onderzoek daadwerkelijk meet, wat er bedoeld was om te meten en hoe betrouwbaar de uiteindelijke resultaten van een onderzoek daadwerkelijk zijn (Joppe, 2002). Als de validiteit en betrouwbaarheid gemaximaliseerd en getest kunnen worden dan zal dat leiden tot geloofwaardige en verdedigbare resultaten (Johnson, 1997). Deze resultaten kunnen zorgen voor generaliseerbaarheid waar een hoogwaardig kwalitatief onderzoek aan moet voldoen (Stenbacka, 2001). De kwaliteit van een onderzoek kan dus gerelateerd worden aan de mate van generaliseerbaarheid van de resultaten (Golafshani, 2001).

Om goede validiteit en betrouwbaarheid te bereiken zijn er bij deze thesis twaalf interviews afgenomen die allen rond de vijfenveertig tot zestig minuten hebben geduurd.

3.3 Steekproef

Een groep van twaalf mannen en vrouwen waren de respondenten die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn. Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen hoe anno 2016 lezers keuzes maken en romans interpreteren. Om te onderzoeken hoe dit proces in zijn werk gaat, spelen in dit onderzoek geslacht en leeftijd geen grote rol omdat de nadruk ligt op het achterhalen van de keuzes van de respondenten voor het lezen van Scandinavische thrillers. De respondenten zijn benaderd via verscheidene Scandinavische thriller Facebookpagina's en online-fan websites. Voordat de interviews van start zijn gegaan, is er aan de hand van het toestemmingsformulier de respondenten verteld dat ze het interview vroegtijdig mogen beëindigen en dat anonimiteit gegarandeerd wordt door het gebruik van pseudoniemen. Dit toestemmingsformulier biedt zowel voor de respondent als de interviewer garanties. Een mondelinge toestemming was hierbij ook geldig. Onder een mondelinge toestemming wordt verstaan dat de respondenten het toestemmingsformulier niet ondertekenen, maar toezeggen dat de interviewster opnames mag maken en akkoord gaan met het gebruik van pseudoniemen. In het geval van deze thesis hebben alle respondenten het toestemmingformulier ondertekend en was een mondelinge toestemming niet van toepassing.

De interviews zijn afgenomen met twaalf mannen en vrouwen in de leeftijdscategorie van twintig tot zeventig jaar. De respondenten hebben zelf de interviewlocatie gekozen, wat ervoor zorgde dat de respondenten zich op hun gemak voelden en de interviews ontspannen en in een comfortabele en open sfeer afgenomen konden worden. De respondenten hebben bij

aanvang van het interview de toestemmingsformulieren ondertekend voor het gebruik van opnameapparatuur en het gebruik van pseudoniemen. Na het uitvoeren van de interviews zijn deze getranscribeerd en gecodeerd. Het coderen van de transcripten is gedaan aan de hand van het open, axiaal en selectief coderingsysteem beschreven door Boeije (2010a), waarbij belangrijke zaken die naar voren komen in de interviews, gecategoriseerd en verwerkt worden tot handzame thema's en theorie, die verderop besproken zullen worden.

3.4 Topiclijst

De topiclijst is opgesteld aan de hand van verschillende thema's, die voortkomen uit het theoretisch raamwerk. De topiclijst is in zijn geheel terug te vinden in Appendix B. De topiclijst bestaat uit vijf centrale thema's, genaamd: persoonlijk, sociaal- en cultureel engagement, belang van het literaire veld, keuzeprocessen en beweegredenen, en als laatste thema de betekenis die boeken hebben voor de lezer. Het thema persoonlijk vraagt naar de interesses van de respondenten betreffende hun boekkeuze voor Scandinavische thrillers en het lezen van boeken in zijn geheel. Het sociaal- en cultureel engagement bekijkt of *frames* die opgesteld zijn door mediacritici en mediaprofessionals ook op een dergelijke manier opgevat worden door de lezers en welke *frames* of typerende kenmerken van de Scandinavische thriller zij hieraan toe kunnen voegen. In het thema het belang van het literaire veld wordt er besproken in hoeverre het literaire wereldsysteem invloed heeft op de keuze van boeken of welke andere bron daar meer invloed op heeft, zoals persoonlijke ervaringen met boeken of de mening van anderen over boeken. Hierop borduurt het thema keuzeprocessen en beweegredenen voort, dat dieper ingaat op de vraag wat iemand drijft bij zijn boekkeuze. Als laatste wordt het thema: de betekenis die boeken hebben voor de lezer, aangehaald om te onderzoeken welke positie het lezen van boeken en specifieke genres vervullen in iemands leven.

De semigestructureerde diepte-interviews zijn gehouden met behulp van de topiclijst. De onderwerpen op deze lijst zijn behandeld waarbij de volgorde onderhevig was aan veranderingen door de respondent en interviewster en de onderwerpen die de respondent zelf heeft aangedragen. Het doel van de topiclijst is dan ook om een richtlijn te bieden, maar een open houding ten aanzien van inbreng van de respondenten is hierbij ook van belang. De opgestelde topiclijst stimuleerde de interviewster om open vragen te stellen, zodat sturing van het gesprek geminimaliseerd werd. De open vragen zorgden ervoor dat respondenten de ruimte kregen om dieper na te denken voordat zij antwoord gaven, en deze gaven de ruimte voor de interviewster om zelf ook na te denken over wedervragen op de antwoorden.

3.5 Datacollectie en data-analyse

Na het uitvoeren van de interviews zijn deze getranscribeerd en gecodeerd. De methode die hiervoor gebruikt is, is een kwalitatieve data-analyse waarbij gecodeerde tekst geanalyseerd en onderverdeeld wordt in categorieën en uiteindelijk wordt opgedeeld in thema's. Deze thema's ontstaan door relaties tussen codes te analyseren en overeenkomsten te achterhalen (Boeije, 2010a). Bij deze analyse wordt er aandacht besteed aan het achterhalen van de inhoud van de concepten, gevolgd door het ontwikkelen en onderverdelen van de concepten in subcategorieën, waarna het gereduceerd wordt tot een kleiner aantal meest betekenis gevende concepten (Boeije, 2010a). Als laatste benoemt Boeije (2010a) het integratieproces waarbij de uiteindelijke theorie wordt ontwikkeld. Als deze fase afgerond is, is een scala van open codes zichtbaar geworden, dat verder terug gebracht moet worden naar werkbare thema's (Boeije, 2010b). Het axiaal coderen refereert aan het onderbrengen van data in categorieën doordat zij onderling banden en gelijknissen vertonen. Het doel van axiaal coderen is om te duiden welke elementen in het onderzoek belangrijker en dominantier zijn dan andere aspecten (Boeije, 2010b). Na de axiale codering wordt de selectieve codering toegepast waarin een scala van drie thema's opgesteld is die een terugkoppeling mogelijk maakt met het theoretisch kader.

Om uiteindelijk tot resultaten te kunnen komen en bruikbare data te genereren zijn de transcripties van de interviews omgezet in codeerschema's. Er is specifiek gekozen om de open codering met de hand uit te voeren om op deze manier de transcripten meermaals door te kunnen lezen en de antwoorden van de respondenten te analyseren. Aan de hand van deze analyse zijn de belangrijkste gegevens van de respondenten gecategoriseerd. Dit proces wordt gedeut door axiaal coderen. Hierbij is er gelet op de inhoud en de betekenis van de coderingen (Boeije, 2010b). Vanuit de verschillende categorieën en subcategorieën is de selectieve codering uitgevoerd van waaruit drie thema's zijn voortgekomen: thrillers als spiegel van de samenleving, gelaagde betekenisgeving en informatie via lijstjes en gelijkgestemden. Deze thema's zullen in de resultatensectie verder besproken worden.

4. Resultaten

4.1 Introductie

In dit onderzoek is gekeken naar de mening van lezers van Scandinavische thrillers over kenmerkende en typerende aspecten van de thrillers en de visie van de lezers op deze thrillers. De lezers is hierbij gevraagd een vergelijking te trekken met andere Scandinavische literatuur en misdaadromans wereldwijd. Daarnaast is er onderzocht op welke manier lezers van de Scandinavische thrillers informatie zoeken en vinden over boeken en hoe er met deze informatie omgegaan wordt. Verder is de betekenis en de waarde van het lezen van Scandinavische thrillers onder de loep genomen en daarnaast de rol die het lezen van boeken heeft in het leven van de lezers. In de analysesectie worden resultaten besproken die voortkomen uit de twaalf interviews die zijn uitgevoerd.

De drie thema's die na het coderen ontstaan zijn, zijn getiteld: thrillers als spiegel van de samenleving, gelaagde betekenistoekenning door diepgang en complexiteit en als laatste informatie via lijsten en gelijkgestemden. Het eerste thema kijkt naar de interpretaties van de respondenten ten aanzien van enerzijds reeds opgestelde *frames* van mediacritici en mediaprofessionals, en anderzijds hun eigen opinie. De definitie van *frames* en *framing* die is aangenomen in deze thesis is de definitie van Entman (1993), die benoemt dat door te *framen*, specifieke aspecten van een verwachte realiteit geselecteerd worden en op één bepaalde manier overgebracht worden om lading te geven aan hetgeen dat wordt overgebracht. In deze thesis is gekeken naar *frames* van mediacritici en mediaprofessionals zoals Kerstin Bergman, Jakob Stougaard-Nielsen en Barry Forshaw, die zich verdiept hebben in de oorzaak van de groeiende populariteit van de Scandinavische thriller.

Het tweede thema legt de nadruk op de beweegredenen van respondenten, wat duidt op de manier waarop de respondenten waarde toekennen en betekenis geven aan de Scandinavische thrillers. Aan de hand van Scheufele (1999) wordt betekenisgeving gezien als de manier waarop keuzeprocessen plaatsvinden en de Scandinavische thrillers geïnterpreteerd en geïmplementeerd worden door de lezers. Dit proces vindt plaats doordat lezers van de Scandinavische thriller vanuit het eigen referentiekader betekenis construeren en daarmee keuzes motiveren.

Het derde opgestelde thema verwijst naar de mogelijkheden van informatievoorziening van de respondenten. De manier waarop informatie wordt vergaard geeft een inkijk in de keuzeprocessen van de respondenten en sluit aan bij de motivaties die de lezers van de Scandinavische thrillers hebben voor het lezen van de boeken.

4.2 Thrillers als spiegel van de samenleving

Sociaal-politieke kritiekuitingen door de auteurs

Jakob Stougaard-Nielsen (2013), professor in literaire genres, motiveerde dat de sociaal-politieke kritiek, die naar voren komt in de maatschappij, een reden is geweest voor het schrijven van de Scandinavische thrillers. De sociaal-politieke kritiek ligt volgens hem gefundeerd in het falen van de welvaartstaat. Uit de interviews is gebleken dat sociaal-politieke kritiek in Scandinavische thrillers volgens de lezers tot uiting komt in de manier waarop discriminatie jegens minderheidsgroepen wordt beschreven, de vluchtelingenproblematiek wordt besproken en ook het commentaar op het functioneren van het politieapparaat centraal staat. Henry (58, aardrijkskundedocent) benoemt dat deze traditie is ontstaan bij Sjöwall en Wahlöö en dit later doorgezet is door de hedendaagse Scandinavische schrijvers. Hij vertelt hierbij:

“Nou ja Sjöwall en Wahlöö het schrijvers echtpaar uit de zestiger jaren. Op die manier ben ik er voor het eerst mee in aanraking gekomen en waarom precies, het was compleet nieuw eigenlijk dat sprak me aan. Ik ga eens echt iets anders lezen in een land waar ik nooit geweest was toen met mooie ideeën over de maatschappij eigenlijk. Het was niet alleen, het waren niet alleen thrillers, maar je had ook de maatschappijvisie die mensen maatschappijkritisch, zeg maar. (...) Hoe tegen de regering en hoe er om werd gegaan met mensen eh van hogerehand af de officier van justitie. Nou ja dat soort zaken een beetje afzetten tegen het eh het bestuur van een land zeg maar. Daar waren zij heel sterk in, zij kozen meer voor de mensen van de onderlaag van de samenleving en dat sprak me wel aan. Ja eigenlijk zie je dat wel terug later zie je dat heel veel schrijvers daardoor zijn beïnvloed dat zij wel de eerste waren en dat zie je ook terug bij Mankell bijvoorbeeld. Niet zoals bij Sjöwall en Wahlöö maar eh, het komt wel terug. (...) ook met kritiek op hoe het land geregeerd wordt en hoe met buitenlanders wordt omgegaan bijvoorbeeld. Dat zie je heel veel terug, vooral bij Mankell heeft er ook mee te maken dat hij deels in Afrika woonde denk ik die voelde zich daar heel erg bij betrokken. Bij vluchtelingenproblematiek bijvoorbeeld. Nou ja dus afzetten tegen de regering zeg maar, het zakelijke van de regering ten opzichte van het menselijke zo moet je het zien.”

Heijne (2013) benadrukte dit aspect in zijn analyse, door te benoemen dat Nederland en Scandinavië ondergedompeld worden in anti-immigratie gevoelens, vluchtelingenproblematiek en onbetrouwbare politieke organen. De maatschappijkritiek die verder naar voren komt in de interviews draait voornamelijk om ongenoegens jegens de overheid en het gevoel dat corruptie in de hogere regionen en machtsmisbruik vaak voorkomt. De respondenten zijn van mening dat deze zaken zeker een rol spelen, aangezien de Scandinavische thrillers aantrekkelijk zijn om te lezen omdat de boeken een zekere

oprechtheid krijgen doordat er kritiek wordt geleverd op het land en op de maatschappij. De kritiek richt zich op het falen van bepaalde fundamentele normen en waarden van de Scandinavische samenleving, en de geïnterviewden vinden het verfrissend om te lezen dat mensen daar tegenin durven te gaan. Hanneke (64, bibliothecaresse) vertelt dat de reden waarom zij graag Scandinavische thrillers leest te vinden is in het feit dat de auteurs van de boeken kritiek durven te uiten. Ze zegt: “Kritiek durven leveren. Kritiek op je land durven leveren. Maatschappij durven te verwerken, waardoor het toch wel een oprechtheid krijgt.” De attitude die doorschemert in de thrillers ziet zij als één van de sterke punten van de Scandinavische auteurs. Onder de attitude verstaat Hanneke de manier waarop de auteurs van Scandinavische thrillers sociaal- en politieke kritiek verwerken in hun verhalen, zonder dat het een hoofdmoot wordt. Ook Robbins (2015) benadrukte dat het succes van de Scandinavische thriller gerelateerd kan worden aan het progressieve gedachtegoed dat naar voren wordt gebracht door de auteurs van de Scandinavische thriller en Bergman (2015) analyseerde dat Scandinavische thrillers gekenmerkt worden door het uiten van sociaal-politieke ongenoegens van de auteurs. Robbins (2015) is van mening dat de auteurs onderwerpen aandragen die in andere misdaadromans onbesproken blijven. Een gegeven dat door de respondenten beaamd wordt.

De respondenten maken echter wel een onderscheid tussen de manier waarin de verschillende schrijvers politieke aspecten bespreken. Er wordt door de respondenten benoemd dat politiek in de boeken van Stieg Larsson duidelijk centraal staat, maar dat in veel andere Scandinavische thrillers het echter minder specifiek benoemd wordt. De Millennium trilogie van Stieg Larsson wordt door de respondenten dan ook gezien als een apart genre binnen de Scandinavische thrillers, omdat de verhalen nog sterker politiek gefundeerd worden. Henry benadrukt dat de sociaal-politieke kritiek zijn oorsprong vindt in de jaren 60/70 van de vorige eeuw, toen de onvrede over het politieke bestel de kop op stak. Anja (57, ZZP'er) en Bert (57, werkzaam als productontwikkelaar) benadrukken ook dat de moord op Olof Palme uit 1986 zo nu en dan besproken wordt in Scandinavische thrillers als één van de belangrijkste politieke gebeurtenissen van de 20e eeuw. Henry, Anja en Bert benadrukken hun voorliefde voor geschiedenis en het kennen van de achtergrond van verhalen, daarom hebben zij een diepere kennis van de historie van de Scandinavische thriller dan de rest van de respondenten.

In de hedendaagse misdaadliteratuur is volgens Anja in mindere mate een politieke achtergrond terug te vinden in de Scandinavische thrillers omdat er volgens haar in de jaren '60 - '70 nog specifiek gestreden moest worden voor idealen en meer inspraak in het

democratiseringsproces. Bij de auteurs van nu is dit volgens Henry minder van belang omdat deze idealen vaak behaald zijn. Bij een aantal auteurs kan er echter volgens de respondenten nog wel een duidelijke politieke boodschap gezien worden, zoals bij Henning Mankell en Stieg Larsson, maar bij een aantal andere Scandinavische auteurs heeft politiek een kleinere rol gekregen in vergelijking met het oplossen van de misdaad. De sociaal-politieke kritiek is dus volgens Bert meer verweven in het verhaal, dan dat er een statement wordt afgegeven. Dit is volgens Anja te wijten aan het feit dat er in mindere mate politieke idealen nagestreefd hoeven te worden. Dit is terug te zien in de manier waarop Mankell, bijvoorbeeld in het boek *De vijfde vrouw*, kenbaar maakt dat het politiebestel niet geheel naar behoren werkt, vanwege de lange dagen en weinig loon.

Positie van de vrouw

Uit de interviews blijkt dat de respondenten vergelijking trekken tussen de manier waarop sociale voorzieningen geregeld zijn in Scandinavië en de manier waarop deze voorzieningen vorm worden gegeven in de Nederlandse maatschappij. Hanneke benoemt dat zij Scandinavië ziet als een vrijgevochten gebied, waarbij voornamelijk bij vrouwen een lange traditie te zien is in het gevecht voor gelijke rechten. De Scandinavische mensen ziet ze als nuchtere mensen, met een scherpe visie. In haar woorden:

“En wat ik erg leuk vind aan Scandinavische thrillers is dat ze ook altijd wat kritiek geven. Wat maatschappijkritiek geven. Ook heel erg staan in de maatschappij, en euh ja dat is wel dat zijn wel elementen die ik leuk vind ja. Het staat in alledag in het leven. (.....) De personen in die Scandinavische thrillers, staan met de pootjes in de wereld. Ze zijn, ze zijn maatschappijkritisch, in ieder geval de maatschappij wordt beschreven. En ja dat wel, maar soms is hun wereld heel anders, maar even goed staan ze met hun voeten in de wereld.”

Opvallend is dan ook dat alle respondenten de verhouding die geschetst wordt tussen mannen en vrouwen in de Scandinavische thrillers kunnen benoemen als “gelijkwaardig”. Vrouwen hebben dezelfde rechten als mannen, werken veel buitenshuis en ook zijn er vaak sterke vrouwelijke rechercheurs terug te vinden in politieteam. Dit komt overeen met Bergman’s (2015) *frame* dat er een groot aantal sterke en onaantastbare vrouwelijke karakters hoofdrollen krijgen in Scandinavische thrillers. Alle respondenten viel deze trend op in de Scandinavische thrillers, en Hetty (58, basisschooldirectrice) zegt hierover het volgende:

“Ik heb wel het gevoel dat daar wel een gelijkwaardigheid in zit, ik heb niet het gevoel dat daar een onderdanigheid is en nu ik na zit te denken, de boeken die gelezen heb, is de vrouw niet, wordt niet als onderdanig beschouwt nee.”

In vergelijking met misdaadromans uit andere landen wordt dit door de respondenten als opvallend ervaren en wordt er opgemerkt dat politieteams, uit misdaadromans uit andere landen, vaak geportretteerd worden als een echte mannenwereld. Hanneke suggereert, dat doordat de sociale voorzieningen goed geregeld zijn, er voor vrouwen ook meer mogelijkheden zijn. Kinderen zitten vaker op de crèche waardoor vrouwen kunnen werken. Vrouwen bezitten dan ook vaker hoge posities. In vergelijking met andere misdaadthrillers vonden de respondenten het ook opvallend dat recherche teams uit een zodanig groot aantal vrouwen kon bestaan, omdat zij dat in vergelijking met andere Europese en Amerikaanse thrillers niet kenden. Voornamelijk in de Engelse thrillers hadden vrouwen een onderdanige positie, waarbij zij vaker een slachtoffer rol vervulden. De respondenten benadrukten dan ook dat in de Scandinavische thrillers vrouwen een gelijkwaardige positie hebben.

De omgeving, het landschap en het klimaat versterken het verhaal

De respondenten zien de manier waarop de omgeving, het landschap en het klimaat beschreven worden als kernzaken die bepalend zijn voor de aantrekkingskracht van de Scandinavische thriller. Zij stellen expliciet dat deze factoren bepalend zijn voor de sfeer die de Scandinavische thrillers uitstraalt. Het zijn dus elementen die, volgens de respondenten, een prominente rol hebben gekregen in de Scandinavische thrillers. Bergman (2015) stelde dat de kilheid van de natuur en het klimaat invloed hebben op de toon van de Scandinavische thrillers, wat dus bevestigd lijkt te worden door de respondenten. Zij benadrukken dat het troosteloze landschap en het slechte weer zijn weerslag hebben op de manier waarop personages worden geportretteerd, als neerslachtig en teruggetrokken. Dit sluit aan bij de bewering van Bergman (2015) dat de sombere attitude van de maatschappij versterkt wordt door het troosteloze landschap in Scandinavië en dat stereotypes in de Scandinavische thriller voortkomen uit de sfeer die de misdaadroman toont.

Gerda (65, cultureel werkster) vertelt dat zij de sfeer van de Scandinavische thrillers vond passen bij het idee dat zij heeft over de Scandinavische landen. Zij laat zich in haar verbeelding leiden door het gecreëerde idee van verlaten gebieden, wrede moordenaars en sombere persoonlijkheden. Zij heeft het idee dat de omgeving, het landschap en het klimaat de volksaard van de Scandinaviërs beïnvloedt wat leidt tot de dingen die zij terugziet in de thrillers. Hierbij zegt zij: “De volksaard, het niet zo sociale, het analytische, de desolaatheid

van zo'n landschap dan weer, de kilheid van personages. Soms ook heel wreed vond ik het, hoe ver mensen dan gaan.”

Daarnaast wordt de sfeer verder door de respondenten omschreven als naargeestig, eenzaam, geheimzinnig en bovenal mysterieus. De gebieden zijn verlaten, huizen zijn afgelegen en veel mensen wonen op zichzelf. Het landschap wordt omschreven als dunbevolkt, ruig, ruw, kaal, mossig, onherbergzaam, vol met bomen en meren, donker en zwart. Het klimaat wordt gekenmerkt door regenachtige dagen, weinig zon, sneeuw, kou, en kilte. Caroline (49, medewerkster Hogeschool Saxion) beschrijft dit als volgt: “De sfeer wordt veroorzaakt door ruige landschappen, het mystieke van de korte dagen en het feit dat het altijd donker en koud is. In de regen, en in de sneeuw. Ik vind het mystiek.” De dunbevolktheid van het gebied en de manier waarop de auteurs beschrijven hoe personages op regenachtige dagen onder een brug vermoord worden zorgt volgens de respondenten voor de mogelijkheid om zelf je fantasie erop los te laten. Ook weerspiegelt volgens Ingeborg (55, verpleegkundige) het landschap het karakter van de Scandinavische mensen; ze zegt dat mensen zich niet snel blootgeven en binnenvetters zijn. De persoonlijkheden van de personages lijken onderhevig te zijn aan het slechte klimaat en de respondenten benadrukken dan ook dat het landschap en het weer zeker zijn weerslag heeft op het gedrag en de gevoelens van de personages. Deze mening wordt door Anja gedeeld, die hierover het volgende te zeggen heeft:

“Een gemeenschappelijk kenmerk is van het hele Scandinavische oeuvre vind ik wat ik in het begin ook al zei, is dat het landschap zo'n rol speelt in de afwezigheid van heel veel mensen. Natuurlijk ook klimaat factoren en allemaal dat soort dingen speelt gewoon echt een veel grotere rol. Ja ook op de vorming van de karakters. Dat het landschap weerspiegelt of in ieder geval karakters weerspiegelt wat er in het landschap voorkomt of om zich heen gebeurt als het ware. Ja, ja, het zijn bijna allemaal mensen die zichzelf niet heel erg snel blootgeven. Met een behoorlijke binnenwereld waarin je niet zomaar bij komt. Volgens mij zijn het ook niet verbaal heel sterke mensen wat een beetje wisselend is, maar geen mensen die grote behoefte hebben om heel erg veel te praten of zo. Een beetje binnenvetters.”

Verder bespreekt Gerda dat de geografie en de ligging van de landen ook invloed heeft op uitingen in cultuur, de aanblik van het landschap en de manier waarop personages zich gedragen. Denemarken wordt door haar gezien als een land dat dichterbij de Europese cultuur ligt doordat het tegen Duitsland aan ligt. De mensen in Denemarken worden omschreven als vriendelijker omdat de Scandinavische thrillers niet zo gruwelijk zijn in tegenstelling tot de thrillers uit Noorwegen en IJsland, die door de respondenten gekenmerkt worden door

huiveringwekkende en wrede moorden. Nadine (40, medewerkster UMC) vindt dat dat te maken heeft met het landschap: hoe harder en grauwer het landschap is, hoe gruwelijker en heftiger de misdaden zijn, benadrukt ze. De personen in deze thrillers tonen nog minder empathie en gevoel. Ook de Finnen worden door Gerda besproken als terughoudender dan bijvoorbeeld de Zweden. De Zweden hebben volgens haar meer culturele nabijheid met Denemarken en de rest van Europa dan de andere landen. Toch brengen deze, door de respondenten benoemde, mystieke oorden een nieuwsgierigheid te weeg waardoor zij de landen graag zouden willen bezoeken omdat het dichtbij is, maar toch anders. Het idee dat Scandinavië gezien kan worden als het buitenland werd versterkt door de onherbergzame gebieden, sombere attitude van de mensen en de manier waarop de mensen zich presenteren. De respondenten kregen het idee dat het klimaat en het landschap zijn weerslag heeft op het karakter van de Scandinaviërs. Gerda benadrukte bijvoorbeeld dat de Finnen stil zijn en veelal op zichzelf, wat beaamd wordt door Anja die de Scandinaviërs ziet als echte binnenvetters. Moe & Žigon (2016) benadrukken dat Noren gezien worden als zwaarmoedig, terughoudend en saai. Die herkenbaarheid is terug te vinden in de manier waarop de maatschappijvorm wordt gegeven en de herkenbaarheid van het persoonlijke leven en worstelingen van de personages. De framing van Scandinavische thrillers in termen van landschap en volksaard vinden we dus terug in de interpretaties van de lezers.

Heijne (2013) benadrukte daarnaast dat de opkomende populariteit van de Scandinavische thriller verklaard kan worden door het feit dat Scandinavië, ondanks dat het gezien wordt als het buitenland, voor veel lezers herkenbaar is. Volgens Henry is het zelf 'exotisch'. Het onbekende is wat de respondenten aantrekt, omdat het ondanks vergelijkingen met andere Europese landen toch anders is dan hier en een soort van nieuwsaarde heeft.

Herkenbaarheid van de personages

De respondenten bestempelen de hoofdpersonages van de Scandinavische thrillers als mensen waaraan zij zich kunnen relateren, omdat in de Scandinavische thrillers de persoonlijke beslommingen van de personages breeduit worden uitgemeten. De boeken hebben volgens Hanneke met het 'echte' leven te maken, waardoor je je als lezer goed kan inleven. Dit is terug te vinden in het feit dat persoonlijke en liefdesrelaties een grote rol spelen in Scandinavische thrillers. Ook worden de misleunen van de personages niet mooier gemaakt dan ze zijn volgens Anja, en worden ook fouten volgens de respondenten gezien als manier om de kwetsbaarheid van de personages ten toon te stellen. Henry benadrukt hierbij dat hij de menselijkheid van de karakters zeer belangrijk vindt. Hierbij zegt hij:

“Nou de hoofdpersonen dat zijn echte mensen met alle gevoelens ze doen hun werk als rechercheur bijvoorbeeld maar ze zijn daarnaast ook volwaardige mensen volwaardig uitgewerkte personen met hun emoties en hun ziektes en relatieproblemen en ze komen heel menselijk over ze maken fouten. De menselijkheid spreekt me aan.”

Deze zaken zijn voor de lezers van Scandinavische thrillers herkenbaar, omdat zij van mening zijn dat door de manier waarop personages neergezet worden de Scandinavische thrillers een menselijk element krijgen. Gerda zegt dat dit in vergelijking met Amerikaanse thrillers een wereld van verschil is, omdat in Amerikaanse thrillers er altijd één held is die alle zaken in een handomdraai oplost, zonder er moeite voor te hoeven doen. In vergelijking met Amerikaanse thrillers, waarbij er nagenoeg elke keer een bovennatuurlijke superheld de dag komt redden volgens Annelies (38, manager RA). De personages in Scandinavische thrillers staan dicht bij de mens vonden de respondenten, omdat de personages in de privésfeer veel te verduren kregen. Elk falen werd in de thrillers breed uitgemeten, in plaats van het mooier te maken dan het is. Robbins (2015) benadrukte dat de personages in Scandinavische thrillers persoonlijke opofferingen en persoonlijke verliezen met zich mee moesten dragen, een gegeven dat door de respondenten als aantrekkelijk werd ervaren. Ook Chua (2004) besprak dat de aantrekkingskracht van de Scandinavische thriller lag in het feit dat de lezer zich als gewone burger kon herkennen in de problematiek en de worstelingen van het dagelijks leven. Chua (2004) benoemt echter dat hierdoor identificatie op kan treden tussen lezer en personage, maar de respondenten spreken hierbij liever van herkenning.

Ondanks het feit dat de respondenten situaties, personen en zichzelf kunnen herkennen in de Scandinavische thrillers, is er volgens hen geen sprake van identificatie. Identificatie trad er volgens Hetty niet op omdat zij zich moeilijk in de schoenen van een detective of moordenaar kan zetten. Hetty zegt hierbij: “Ik kan me er wel in verplaatsen, maar identificeren vind ik een te zwaar woord. Ik kan wel met hun mee gaan, de gedachtegang wordt meegenomen, maar het blijft wel die persoon. Ik word niet die persoon.”

Daarnaast kan volgens Maïke (24, accountant) herkenbaarheid gevonden worden in de familiebanden die centraal staan voor haar in de Scandinavische thrillers en Hanneke bespreekt dat de worstelingen in privésfeer die het hoofdpersonage van Mankell moet doormaken herkenbaar zijn voor haar. Het hoofdpersonage in de thrillers van Mankell maakt een proces van ouderdom door, een scheiding en een slechte relatie met zijn dochter, en uiteindelijk dementie. Ze ziet dit als iets dat iedereen kan overkomen. De aantrekkingskracht

van de Scandinavische thrillers wordt door de respondenten dan ook benoemd als de ‘realiteitszin’ van de verhalen. Stougaard-Nielssen (2013) benoemde de Scandinavische thrillers als “welfare crime”, omdat dat de alledaagsheid van de misdaden, personen en het leven benadrukte. Hetgeen dat door de respondenten als aantrekkelijk en innoverend werd ervaren.

Graven in de psychologie van de mens

Jeannette (62, medewerkster bij een bank) zegt dat de spanning die zij ervaart bij het lezen van de Scandinavische thriller veroorzaakt wordt door het psychologische karakter van de verhalen. Ook wordt de thematiek van de Scandinavische thriller vaak omschreven als psychologisch door de respondenten. Bert zegt over de Scandinavische thrillers het volgende: “Het heeft allemaal iets met de psyche van de mens te maken.” Dit psychologische karakter komt volgens Bert tot uiting in de daden van zowel de moordenaars evenals de hoofdpersonages en rechercheteams. Het gevoel dat achter deze daden en handelingen gedachtegangen schuil gaan wordt door de respondenten als aantrekkelijk ervaren. Bert benadrukt dat hij geïnteresseerd is in het achterhalen waarom iemand op een bepaalde manier handelt, hij benoemt dat als de psychologische gedachten van een persoon. Volgens Bert zijn de Scandinavische auteurs erg succesvol in het schrijven van gedachten van de personages, zowel van de rechercheteams als de daders. Het feit dat je als lezer in het hoofd van de personages kan kruipen wordt door Bert zeer positief bestempeld.

Alle respondenten benadrukken daarnaast dat het doorgronden van de psyche van de personages zorgt voor spanning. Ingeborg vond het lastig om te benoemen wat zij precies verstond onder spanning, maar volgens haar kwam het doordat je als lezer continu het gevoel hebt dat er iets staat te gebeuren. De andere respondenten beaamen dit gevoel. Doordat de Scandinavische auteurs aandacht besteden aan het psychologische karakter van de personages wordt de lezer aangezet om meer na te denken over de beweegredenen van personen. Daarnaast zorgde het psychologische aspect voor meer diepgang in de verhalen. Volgens Maike zorgen de Scandinavische thrillers ervoor dat je dieper gaat nadenken over hetgeen je als lezer aan het lezen bent. Ze zegt hierbij: “Ja, de boeken zetten je wel aan het denken. Ja ja. Vind ik wel. Vooral in onderlinge relaties, of dat nou familiebanden zijn of vrienden, ik vind wel dat de boeken mij aan het denken zetten.” Dit wordt door de respondenten als kenmerkend ervaren voor Scandinavische thrillers en ook als één van de meest interessante en vernieuwende aspecten van de boeken.

Verder werden de respondenten getrokken door de psychologische aspecten omdat er een begrip op wordt gebouwd voor de personages, of het nou de rechercheur was of de moordenaar. Om echt diep in de psyche van de personages te komen moet de lezer echter in sommige gevallen wel de hele serie van boeken van een schrijver lezen, omdat de Scandinavische auteurs langzaam een kijkje geven in het leven van de hoofdpersonen. Dit zorgde er echter wel voor dat de respondenten geïntrigeerd bleven en wilden blijven lezen. Dit wordt beaamd door Kuitert (1997) die stelde dat de populariteit van een genre veelal samenhangt met het feit of het boek deel uitmaakt van een serie. Kuitert (1997) benadrukte dat het leven van het hoofdpersoon centraal blijft staan in alle delen van de serie, wat door de respondenten ook herkend wordt.

Spelen met de psyche van de lezers

Daarnaast benadrukt Annelies dat door de gedetailleerdheid waarmee de auteurs schrijven er in je verbeelding een beeld geschetst wordt van hoe het landschap en de personages eruitzien. Annelies zegt dat je als lezer mee denkt over wie de dader kan zijn, maar dat je achteraf altijd verkeerd zit. Hierdoor blijf je je als lezer verbazen zegt ze. Door de manier waarop alle aspecten en de nieuwsgierigheid die je als lezer opbouwt beschreven worden blijft er een onderliggende spanning voelbaar. Deze spanning wordt door de respondenten beschreven als beklemmend, kruipend, drukkend, niet grijpbaar, onvoorspelbaar en kabbelend. Jeannette benadrukt dat alles normaal lijkt te zijn, maar dat er toch van alles gebeurt. Er lijkt een ogenschijnlijke kalmte te zijn, rust, maar daaronder borrelt van alles. Je blijft je als lezer verbazen over de zaken die gebeuren in de thrillers waardoor je als lezer meegezogen wordt in het verhaal, zegt ze. Daarom is het des te schokkender voor de lezer dat er in die rustige plaatsjes, en bij normale mensen zulke gruwelijke dingen af kunnen spelen. De Scandinavische auteurs creëren verhalen die niet voor de hand liggen benadrukt Henry en door de manier waarop zij de sfeer, de omgeving en de personages neerzetten moeten de boeken volgens de lezers in één keer uitgelezen worden, want wegleggen is geen optie.

Conclusie

Veel van de door mediaprofessionals en mediacritici gebruikte *frames* zijn terug te vinden in de beleving van de respondenten ten aanzien van het lezen van de Scandinavische thriller. De *frames* en thema's, die centraal staan in de boeken en onderschreven worden door de geïnterviewden zorgen ervoor dat Scandinavische thrillers inderdaad gezien kunnen worden als een spiegel van de samenleving.

4.3 Gelaagde betekenistoekenning

Redenen voor het lezen van de boeken

De redenen voor het lezen van boeken varieerde per respondent, maar de hoofdmoot van velen was toch wel ontspanning. Blumler et al. (1970) benadrukte dat de media gebruikt kan worden als een manier om aan bepaalde behoeftes te kunnen voldoen. Zij benoemen hierbij de behoefte om aan de werkelijkheid te ontsnappen en een manier om te leren omgaan met de realiteit. Het lezen van boeken zorgt bij de respondenten voor een gevoel van (geestelijke) rust en stilte. De respondenten lezen ook allen omdat zij het leuk vinden om te lezen en omdat je ondergedompeld wordt in een verhaal en even loskomt van de realiteit. Voornamelijk het feit dat ze hun eigen fantasie erop los kunnen laten zorgde voor meer vermaak, entertainment en ontspanning. Zillman (1996) benadrukte eerder al dat het lezen van thrillers zorgt voor een gevoel van sensatie, het teweegbrengen van ontspanning en een manier om de lezer weg te nemen uit de realiteit. Een gevoel dat door de respondenten op een dergelijke manier ook ervaren is.

De respondenten gaven zichzelf echter nauwelijks de tijd en ruimte om te lezen, tenzij het vakantie was of een regenachtige middag in het weekend. Een enkeling las elke dag en zorgde ook dat daarvoor tijd vrij werd gemaakt. Een aantal respondenten zoals Hanneke en Hetty lazen de boeken ook om kennis te vergaren en hun blikveld te verruimen. Ook Anja leest boeken om kennis op te doen van het gedachtegoed van een ander en Jeannette geniet van het feit dat zij meer informatie krijgt over een ander land en een andere cultuur en gebruikt boeken als doorgeefluik naar andere werelden. Deze zaken worden door Katz et al. (1973) gezien als manieren om zelfontplooiing en zelfbevrediging teweeg te brengen. Boeken lezen betekent voor de respondenten een manier om in verschillende behoeftes te kunnen voorzien, zoals door Blumler et al. (1970) benadrukt is, variërend van ontspanning tot zelfverrijking.

Betekenis ontstaat door de realiteitszin

Het proces van waarde toekenning wordt gestaafd doordat er bij het lezen van boeken op een actieve manier betekenis geconstrueerd wordt en aan emoties wordt voldaan (Bartsch & Viehoff, 2010). Het actief construeren van betekenis wordt gedaan aan de hand van het *encoding-decoding* model van Hall (1993). Dit model benadrukt dat lezers betekenis geven om de realiteit te kunnen begrijpen. De betekenis die een lezer geeft aan een boek verschilt per persoon, omdat het encoderen en decoderen gebeurt vanuit een persoonlijk referentiekader (Hall, 1980).

Een aantal van de respondenten benadrukken dat zij meer waarde hechten aan de Scandinavische misdaadthriller dan aan andere misdaadromans en dat zij meer betekenis geven aan deze thrillers, waarvoor een aantal redenen aangedragen werden door de respondenten. Bert benoemde dat hij andere misdaadromans in vergelijking met Scandinavische thrillers vaak ‘platter’ vindt, omdat er diepgang mist en geen psychologisch karakter in zit. Hij geeft hierbij het voorbeeld van de boekenreeks Baantjer, waarbij de Cock bij het oplossen van misdaden veelal hetzelfde spelletje speelt. Bert zegt: “Maar als je De Cock leest, als je er drie gelezen hebt, dan weet je het ritme van nummer vier en nummer vijf en nummer zes. Als je het ene verhaal kent, dan ken je het andere verhaal ook omdat het steeds volgens dezelfde regels verloopt.” Ook worden Engelse thrillers volgens de respondenten gezien als langdradig, beschrijvend, oppervlakkig en vertellend, terwijl er in de Scandinavische boeken meer vaart zit.

Daarnaast staan thrillers die niet van Scandinavische komaf zijn vaker verder af van de realiteit volgens Anja. Anja zegt dat Amerikaanse thrillers grootser zijn en ongeloofwaardiger, en Gerda bespreekt dat Amerika onechter is en altijd de overtreffende trap moet hebben. Caroline benadrukt: “Amerika is sowieso, romantischer, dramatischer, wat onechter dan dit hoor. Dit komt heel dicht bij de waarheid wel hoor”, en Annelies ziet de Amerikaanse thrillers als overdreven en een stapje te ver. In Amerika ligt volgens Gerda alles op straat en zijn de Scandinaviërs van nature terughoudender voor haar gevoel. Zij worden daardoor volgens haar echter ook serieuzer en minder humorvol dan Engelse thrillers. Ingeborg benadrukt ook dat het mysterieuze dat doorschijnt in Scandinavische thriller niet terug te vinden is in Nederlandse thrillers en dat de Scandinavische thrillers je als lezer beter bij blijven. Dit komt doordat de Scandinavische auteurs de lezers de mogelijkheid geven om er hun eigen verhaal van te maken. Daarnaast komen er in de Scandinavische thriller serieuzere zaken aan bod, en maakt het zoals volgens Henry benoemde onderwerpen bespreekbaar die in de meeste thrillers buiten beschouwing worden gelaten. Dit komt door het progressieve karakter van de Scandinavische thrillers en het feit dat de auteurs volgens Hanneke met beide benen in de maatschappij staan.

De manier waarop een lezer een werk interpreteert is volgens Heilbron (1999) niet alleen gericht op de tekst, maar gaat ook over de manier waarop een werk ontvangen wordt en de betekenis die een auteur zelf al meegeeft aan het werk. Hierdoor kan culturele lading overgedragen worden. Cultuurgebonden elementen zorgen voor een *frame* van de auteur en de manier waarop het geïnterpreteerd wordt kan daardoor ook per gebied verschillen (James & Steger, 2014). Door de respondenten werd erkend dat er een onderscheid werd gemaakt tussen

de verschillende Scandinavische landen wat betreft culturele overeenkomsten. Omdat Denemarken bijvoorbeeld door Gerda benoemd werd als dicht bij Nederland, tegen Duitsland aan en meer in lijn met de Nederlandse cultuur. In tegenstelling tot Finland, dat afgeschilderd werd als een onherbergzaam gebied met gesloten mensen een geheel eigen cultuur die ver afstaat van de rest van Scandinavië. Hoe een land cultureel gezien ontvangen wordt, verschilt dus per land. Een gevoel van geografische nabijheid is daarbij een kenmerk. Aan de hand van taalverwantschap en geografische nabijheid kan er volgens La Pastina & Straubhaar (2005) gekeken worden naar de mate waarin internationale producten aansluiting vinden op het transnationale veld. Wat dus (onbewust) door de respondenten op een dergelijke manier ervaren wordt.

Aantrekkingskracht van de Scandinavische thriller

De respondenten benoemden verder dat de verhalen hen ook meer aanspreken doordat ze het gevoel krijgen alsof de boeken op waarheid berusten. Opvallend hieraan is dat veel van de respondenten geïnteresseerd zijn in boeken die gebaseerd zijn op de waarheid, zoals waargebeurde verhalen en oorlogsboeken. Bert en Maike houden bijvoorbeeld van boeken uit de Tweede Wereldoorlog en Jeannette en Hetty houden van boeken met waargebeurde verhalen, waarbij er ook dieper op het verhaal en de belevingswereld van de personages wordt ingegaan. De Scandinavische thriller biedt meer achtergrondinformatie dan andere misdaadromans waardoor een lezer ook door wil blijven lezen, zegt Nadine. De Scandinavische auteurs doen er echter wel langer over om alle informatie over personages vrij te geven, benadrukt Ingeborg, vaak is dat verdeeld over meerdere delen, waardoor de respondenten geneigd zijn om eerder een hele serie te lezen van de boeken dan één enkel boek.

Verder zien de respondenten veel verschillen in de manier waarop internationale auteurs schrijven. De Scandinavische auteurs zijn gedetailleerd, begrijpelijker en schrijven makkelijker. De schrijfstijl van de Scandinavische auteurs zorgt ervoor dat het verhaal gedetailleerd en goed uitgewerkt wordt. Er zit meer diepgang in de verhalen en er wordt ook aandacht besteed aan de achtergrond van de personages, evenals de beweegredenen waardoor je als lezer het gevoel hebt dat je de personages goed leert kennen. Er wordt door de auteurs dieper ingegaan op de karakters, zowel hoofdpersonages als de moordenaars. De psychologie van de personages wordt, volgens de respondenten, in Scandinavische thrillers dan ook verder uitgediept dan in andere misdaadromans.

Het verhaal heeft vaak meer vaart, volgens Annelies, en veelal beslaat het ook complexe verhalen met meerdere lagen. De betekenis die de respondenten aan de Scandinavische thrillers gaven is gebaseerd op het feit dat de achtergrond van de mens wordt uitgediept en doordat het personage neergezet wordt in verschillende situaties met verschillende gedachtegangen. Ook zijn de schrijvers van Scandinavische thrillers feitelijk en kunnen zij de sfeer goed omschrijven. Engelse thrillers daarentegen zijn volgens de respondenten langdradig, beschrijvend, oppervlakkig en vertellend, terwijl er in de Scandinavische boeken vaart zit. Dit zorgt voor meer diepgang en een psychologisch karakter, dat in andere misdaadromans vaak ontbreekt. Daarnaast hebben de respondenten het gevoel dat het lijkt dat de boeken op waarheid berusten, waardoor de verhalen hen ook meer aanspreken omdat het dichterbij de realiteit staat. Dit komt ook door de herkenbaarheid met de Scandinavische cultuur, de mensen en het klimaat.

De auteurs leggen volgens de respondenten veel nadruk op de omgeving, het landschap en de personages en zorgen ervoor dat het verhaal op die manier tastbaar wordt. Nadine bespreekt de schrijfstijl als open en direct en Henry als haast journalistiek, verslag leggend en to-the-point. Ook benadrukt hij dat de aantrekkelijkheid van de Scandinavische thrillers voortkomt uit het feit dat de auteurs hun mening en opinie durven te verkondigen en opstaan voor het volk. Henry benoemt:

“Hoe tegen de regering en hoe er om werd gegaan met mensen van hogerhand af de Officier van Justitie. Nou ja dat soort zaken een beetje afzetten tegen het eh het bestuur van een land zeg maar, daar waren zij heel sterk in zij kozen meer voor de mensen van de onderlaag van de samenleving.”

Daarnaast benadrukt Caroline dat je als lezer gestimuleerd wordt tot nadenken en dat je bij andere misdaadromans vaak aan de hand mee wordt genomen. De schrijvers van Scandinavische thrillers zijn volgens de respondenten feitelijk en zorgen voor goede sfeerbeschrijvingen. De achtergrond van de mens wordt uitgediept en doordat het personage neergezet wordt in verschillende situaties met verschillende gedachtegangen maakt dat het verhaal compleet. Voornamelijk de analytische en haast psychologische manier van schrijven spreekt Bert aan.

4.4 Informatie via lijstjes en gelijkgestemden

Soorten informatiebronnen

De respondenten haalden vanuit verschillende bronnen hun informatie, maar voornamelijk via internet, kranten en de boekenwinkel. Hoewel niet alle respondenten een specifieke voorkeur hadden voor een bepaalde schrijver, waren zij echter wel van mening dat Stieg Larsson de interesse van de Scandinavische thriller verhoogd heeft. Hoewel door Henry en Anja beaamd wordt dat de Scandinavische thriller een lange traditie heeft die terug te vinden is in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw met Sjöwall en Wahlöö, hebben zij het gevoel dat de populariteit is gaan stijgen door de komst van de Millennium trilogie. Verder kwamen namen zoals Lars Kepler, Camilla Läckberg, Jo Nesbø en Henning Mankell als favorieten naar voren. Dit zijn dan ook de namen die door de respondenten goed in de gaten worden gehouden bij het verschijnen van nieuwe Scandinavische thrillers.

Ook ontvangen zij informatie per mail of zoeken zij informatie op over boeken die zij interessant vinden om te lezen. De respondenten hielden lijstjes bij, die bij de één verder uitgewerkt waren dan bij de ander, maar voornamelijk met het oogpunt om geen enkel boek te missen van hun favoriete schrijver. De respondenten kijken vaak naar de Top 10 of Top 100 en andere focus- of aanbiedingslijsten. Ook zijn Annelies en Nadine lid van verschillende Facebooksites die zich richten op Scandinavische thrillers.

Waardetoekenning aan informatiebronnen

Door de respondenten wordt er met familie, vrienden en collega's gepraat over de boeken die zij interessant vinden. De respondenten benoemen dan ook dat zij vrienden en familie als belangrijkste bronnen van informatie hebben. De reden hiervoor is dat zij allen meer waarde hechten aan persoonlijke informatiebronnen dan aan bijvoorbeeld recensies die online of in de krant verschijnen. Daarbij heeft Hanneke het gevoel dat zij minder objectief zijn dan persoonlijke bronnen. Janssen & Verboord (2015) benadrukten het belang van uitgevers, critici en recensenten als belangrijke actoren in het aanschaffen en consumeren van culturele goederen, zoals boeken. Deze personen fungeren als poortwachters tussen de productie en consumptie van goederen. De respondenten benoemen echter dat zij meer waarde hechten aan persoonlijke poortwachters dan aan personen die verder van hen afstaan omdat zij naar hun idee sneller een eigen agenda hebben. Munk (2012) benadrukte ook dat boeken zich bevinden in een positie tussen verschillende actoren met een eigen agenda, waarbij culturele betekenis en economisch succes gezien worden als drijfveren. De persoonlijke bronnen moeten volgens

de respondenten echter wel dezelfde smaak hebben als de respondent, anders wordt het volgens hen alsnog niet nuttig bevonden.

Ook worden de uiterlijke kenmerken van het boek zelf hoog aangeschreven omdat die gelijk pakkend moet zijn en goede recensies en informatie op de achterflap moet hebben. Bij het aanschaffen van de boeken spelen financiële redenen ook vaak een rol omdat de respondenten geen miskopen willen en daarom de vooraf gevonden informatie belangrijk achten bij de aanschaf. Tenzij het boek onderdeel is van een serie, dan wordt er door de respondenten ervanuit gegaan dat het boek net zo goed zal zijn als de vorige boeken, als zij enthousiast zijn over eerdere delen uit dezelfde reeks. In dat geval wordt er niet gezocht naar aanvullende informatie, maar wordt de aankoop gefundeerd vanuit reeds bestaande kennis over een serie. De populairste plekken voor de respondenten om hun boeken aan te schaffen zijn de bibliotheek, www.bol.com, boekenwinkels en het onderling ruilen met kennissen.

5. Conclusie, beperkingen en aanbevelingen

Dit laatste hoofdstuk integreert de resultaten voortkomend uit de interviews samen met het theoretisch kader, om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Allereerst zullen de gevonden resultaten kort worden benoemd, waarna er een koppeling met de theorie plaats zal vinden. Ook wordt er aandacht besteed aan hetgeen dit onderzoek specifiek heeft bijgedragen aan het theoretisch debat, waarna er kritisch gereflecteerd zal worden op deze bevindingen en het uitgevoerde onderzoek om afsluitend aanbevelingen te kunnen doen voor verder onderzoek naar de Scandinavische thriller.

5.1 Conclusie

De afgelopen decennia is er in landen zoals Nederland, Duitsland, Frankrijk en de Verenigde Staten meer aandacht gekomen voor buitenlandse boeken (Janssen, 2009). Door middel van marktanalyses en consumentenonderzoek is er door verscheidene partijen opgemerkt dat de populariteit van de Scandinavische thriller in Nederland toeneemt. In 2014 heeft de GfK in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak, CPNB, SIOB en Stichting Lezen een consumentenonderzoek uitgevoerd waarbij aangetoond werd dat 28% van de Nederlandse misdaadliefhebbers zijn voorkeur gaf aan Scandinavische thrillers. De reden voor deze stijging en waarom de Nederlandse lezers geïntrigeerd zijn door Scandinavische thrillers is in het wetenschappelijk veld echter onontdekt gebied. Deze thesis tracht een bijdrage te leveren aan het wetenschappelijk debat, door de beweegredenen van de lezers en de keuzeprocessen die hieraan ten grondslag liggen, voor het lezen van de Scandinavische thriller te ontdekken. Door onderzoek te doen naar de beweegredenen waarom de lezers deze boeken lezen kan er op maatschappelijk vlak aanbevelingen gedaan worden om de onder druk staande boekencultuur van Nederland te ondersteunen en vernieuwende inzichten te bieden. Om deze doelen te bereiken is de volgende onderzoeksvraag centraal gesteld in deze thesis:

“Wat zijn de beweegredenen van lezers van Scandinavische thrillers om boeken uit dit genre te lezen en in hoeverre komen hun interpretaties van dit genre overeen met de frames uit de media?”

5.2 Thema's samengevat

Uit de interviews is naar voren gekomen dat volgens de respondenten sociaal-politieke kritiek terug te vinden is in de manier waarop Scandinavische auteurs de vluchtelingeproblematiek, het falen van de welvaartstaat, het disfunctioneren van de politiek en het politieapparaat en discriminatie in Scandinavische thrillers aan de kaak stellen. Uit de interviews is echter naar voren gekomen dat een grote mate van kritiek op de politiek voornamelijk terug te vinden is

in de thrillers uit de beginjaren van het genre en dat de kritiek die nu doorsijpelt in de verhalen verweven wordt met het plot en gebaseerd wordt op hedendaagse problematiek. De respondenten benadrukken verder dat zij het idee krijgen dat de auteurs maatschappelijk betrokken zijn en met beide benen op de grond staan.

Verder hebben Scandinavische auteurs volgens de respondenten het talent om lezers diep in de psyche van de mens te laten duiken. Het psychologische aspect dat hierdoor in Scandinavische thrillers verder uitgediept wordt dan in andere misdaadromans, wordt door de respondenten als uniek ervaren en is niet vaak terug te zien bij misdaadromans uit andere landen. Uit de interviews is ook gebleken dat de manier waarop vrouwen geportretteerd worden, als gelijkwaardig aan de man, kenmerkend is voor de Scandinavische thrillers dit in tegenstelling tot misdaadromans uit andere landen. Misdaadromans uit andere landen hebben volgens de respondenten vaak een ongelijkere verdeling tussen mannen en vrouwen. Een ander aspect dat ervoor zorgt dat het psychologische karakter van de Scandinavische thriller versterkt wordt, komt door de manier waarop de omgeving, het landschap en het klimaat worden beschreven. Uit de interviews is verder gebleken dat de respondenten het landschap en de omgeving bepalend vinden voor de sfeer in de boeken. De sfeer wordt door de respondenten omschreven als mystiek, naargeestig, eenzaam en geheimzinnig. Door de manier van schrijven van de Scandinavische auteurs is het volgens de respondenten makkelijk om de boeken te begrijpen en om als lezer zich in te kunnen leven in de personages en een beeld te schetsen over hoe het verhaal eruit kan zien. Ook zit er volgens de respondenten een sluipende spanning in het verhaal, wat het aantrekkelijker maakt dan andere misdaadromans. Verder wordt er door een goede uitwerking van de personages meer betekenis aan het verhaal gegeven.

Al deze aspecten zorgen ervoor dat de lezers van de Scandinavische thriller meer waarde hechten aan dit genre dan aan andere misdaadromans en deze zaken zijn dan ook overwegingen en beweegredenen bij het keuzeproses van boeken. Ook is uit het onderzoek naar voren gekomen dat de respondenten meer waarde hechten aan de mening van personen die in relatie tot hen staan, dan aan recensenten, critici en personen die zij niet kennen.

5.3 Koppeling thema's & theorie

Een belangrijk aspect van dit onderzoek zit in de zoektocht naar welke beweegredenen en keuzemotivaties de lezers van de Scandinavische thriller hebben om specifiek deze boeken te kiezen en dit genre te lezen. Een verklaring hiervoor kan mogelijk gezocht worden in samenhang met het feit dat de respondenten aangaven van waarheidsgetrouwe boeken te

houden. Andere genres die naar voren kwamen als fascinerend waren boeken over de Tweede Wereldoorlog, boeken die verhalen vertelden over andere culturen of boeken die gebaseerd waren op een waargebeurd verhaal. Deze gegevens hangen samen met het feit dat zowel de respondenten als de mediacritici en mediaprofessionals aangaven dat er herkenning optreedt tussen de lezer en de personages uit de Scandinavische thrillers. De mediacritici en mediaprofessionals spreken in grotere mate van identificatie dan dat de lezers van het genre passend vinden, zij spreken liever van herkenning. Een voorbeeld dat hierbij gegeven wordt is dat de hoofdpersonages van de Scandinavische thrillers neergezet worden als echte mensen, met herkenbare problemen. Zoals dementie, relatieproblemen en worstelingen op het werk.

Verder kan er gekeken worden naar andere keuzemotivaties en beweegredenen die lezers van een genre hebben om die boeken te lezen. Zoals in de literatuur naar voren is gekomen heeft Radway (1984) onderzoek gedaan naar de beïnvloeding van lezers van romantische verhalen en op welke manier zij omgaan met betekenissen in het woord van de schrijver. Uit het onderzoek van Radway kwam naar voren dat de interpretatie van de gegeven betekenis door de auteurs vanuit het eigen referentiekader van de lezer geïnterpreteerd wordt. Een gegeven dat reeds is onderschreven door Liebes & Katz (1986). Zij analyseerden dat het publiek de media gebruiken om bepaalde behoeftes te vervullen. Ook Bartsch & Viehoff (2010) benoemen verder dat bij het lezen van boeken op een actieve manier betekenis geconstrueerd wordt, waarmee aan bepaalde emoties en behoeftes kan worden voldaan. Uit dit onderzoek is gebleken dat de respondenten, de Scandinavische thriller en het leesproces in zijn geheel, voornamelijk gebruikten als een vorm van ontspanning. Even helemaal ontsnappen aan de werkelijkheid is de behoefte die zij daarbij wilden vervullen. De Scandinavische thriller is daar volgens de respondenten bij uitstek geschikt voor omdat de manier waarop de verre oorden en landen beschreven worden de verbeelding van mensen aanspreekt. Daarnaast werd er ook aangegeven dat een aantal respondenten de boeken gebruikten om kennis te vergaren. Dat boeken dus gezien kunnen worden als middelen om zelfontplooiing en zelfbevrediging te stimuleren, zoals Katz et al. (1973) eveneens benoemden. Dit gegeven wordt dus door de respondenten erkend.

Dainton & Zelle (2011) voegen hieraan toe dat aan de hand van de *uses & gratifications* benadering gesteld kan worden dat mediagebruikers specifieke media gebruiken die aansluiten bij de behoeftes en verwachtingen van de mediagebruiker. Uit de interviews is gebleken dat men eerder een boek pakt ter ontspanning, dan naar de televisie kijkt of online een spel speelt. Er kan dus gesuggereerd worden dat er een associatie zit tussen het kiezen voor een bepaalde mediavorm en de behoefte die iemand daarmee wil vervullen. De

respondenten gebruikten de Scandinavische thrillers als middel van ontspanning en om aan de werkelijkheid te ontsnappen en hebben hierbij dus actief gekozen voor boeken in plaats van andere media. Ook werd er door de respondenten benadrukt dat zij meer waarde hechten aan een medium zoals boeken dan bijvoorbeeld aan de televisie. Een reden die hiervoor wordt gegeven door Katz et al. (1973) is dat het lezen van boeken meer als nuttige tijdsbesteding wordt gezien dan bijvoorbeeld het kijken naar televisie. Uit dit onderzoek, in combinatie met reeds bestaande wetenschappelijke literatuur, kan er wellicht gesteld worden dat het keuzeprocess voor een bepaalde mediavorm een doelgerichte keuze is, gebaseerd op specifieke vervulling van behoeftes.

Verder benadrukte Radway (1984) dat het consumeren van een boek meerdere elementen omvat, omdat niet alleen de uitgeverwereld, de recensenten en critici een centrale rol vervullen in het koopgedrag van mensen, maar dat de boekkopers hierbij zelf veel verantwoordelijkheid hebben. Uit de interviews en dit onderzoek is namelijk gebleken dat het lezerspubliek meer waarde hecht aan ‘persoonlijke’ recensenten, dan aan personen die verder weg staan. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat bij het kijken naar producten op de markt, de respondenten beïnvloed werden door hun naaste omgeving. Ondanks het gegeven dat de uitgeverwereld de boeken op de markt brengt werd er door de respondenten onderkend dat als iemand in hun naaste omgeving kritiek had op een bepaald boek, dat boek ook niet gekocht werd omdat die naaste persoon over het algemeen een goed kennisbeeld had van de respondent. Opvallend is dat uit onderzoek gebleken is dat de respondenten geen directe beïnvloeding ondervinden van recensenten en andere media in het vormen van een mening over de Scandinavische thriller, maar juist gedreven worden door hun eigen visie en de mening van personen dicht bij hen. Er kan dus gesuggereerd worden dat de beïnvloeding van de uitgeverwereld tot op zekere hoogte van belang is, maar dat de echte invloed komt vanuit de lezers zelf en de directe omgeving van een potentiële lezer. Het is dus van belang dat het lezerspubliek niet als een geheel gezien wordt, maar dat verschillende factoren invloed hebben op het consumptiegedrag van potentiële kopers. Een gegeven dat door Radway (1984) eerder al is opgemerkt in haar eigen onderzoek.

Verder is opvallend dat, ondanks dat de respondenten meer waarde hechten aan persoonlijke recensies van mensen in hun nabije omgeving dan aan de beïnvloeding door mediaprofessionals en mediacritici, hetzelfde soort *frames* erkend worden in Scandinavische thrillers door de respondent als de mediaprofessionals en mediacritici. In dit onderzoek zijn *frames* opgevat als de raamwerken die mediacritici en mediaprofessionals opgesteld hebben om grip te kunnen krijgen op verschillende elementen uit Scandinavische thrillers. De *frames*

die door mediacritici en mediaprofessionals aangedragen zijn en die in dit onderzoek onderzocht zijn, zijn onder te verdelen in sociaal-politieke kritiek en engagement, de sfeerbepalende omgeving en het landschap en de personages. Dezelfde zaken worden dus door zowel de experts als de lezers van de Scandinavische thriller aangehaald. Hoe het mogelijk is dat soortgelijke *frames* ontstaan ondanks het ogenschijnlijke gegeven dat er nauwelijks beïnvloeding plaatsvindt tussen mediacritici, mediaprofessionals en het lezerspubliek, kan aan de hand van het uitgevoerde onderzoek niet vastgesteld worden, wat deze kwestie zeer geschikt maakt voor vervolgonderzoek.

Verder is uit onderzoek gebleken dat misdaadromans vaak niet onder populaire cultuur geschaard worden. Door de diepgang die de Scandinavische thriller echter heeft is er sprake van meer nuance waardoor dit genre juist wel geschaard kan worden onder populaire cultuur. De Scandinavische thriller kan niet onder de zogeheten ‘pulp’ worden geschaard omdat het genre gekenmerkt wordt door meer diepgang, die wordt gecreëerd door het maatschappelijke debat en sociaal- en cultureel engagement dat door de Scandinavische auteurs in de boeken verweven wordt. Door het uitvoeren van dit onderzoek is naar voren gekomen dat er door de lezers van de Scandinavische thriller meer waarde wordt gehecht aan de Scandinavische thriller dan aan andere misdaadromans. De redenen die zij hiervoor geven staan gelijk aan de frames die opgesteld zijn door de mediacritici en mediaprofessionals: de politieke geëngageerdheid van de Scandinavische thriller, de psychologische diepgang en de bekwaamheid van de schrijvers. Bergman (2015) analyseerde eerder ook al dat een groot aantal van de Scandinavische auteurs een achtergrond hebben in de journalistiek, wat wellicht een verklaring kan geven voor de kritische toon en het vakmanschap van de schrijvers.

Concluderend

De onderzoeksvraag die centraal staat in deze thesis luidt als volgt: “Wat zijn de beweegredenen van lezers van Scandinavische thrillers om boeken uit dit genre te lezen en in hoeverre komen hun interpretaties van dit genre overeen met de frames uit de media?”

Concluderend kan er dus gesteld worden dat de beweegredenen van lezers van Scandinavische thrillers om boeken uit dit genre te lezen gebaseerd zijn op de inhoudelijke thema’s die besproken worden in Scandinavische thrillers. De manier waarop Scandinavische auteurs kritiek durven te uiten en maatschappelijk relevante zaken aan de kaak stellen, gecombineerd met een schrijfstijl die de fantasie van de lezer stimuleert. Dit zorgt ervoor dat de lezers van de Scandinavische thriller meer waarde hechten aan dit genre dan aan misdaadromans uit andere landen. Ook kan er geconcludeerd worden dat de interpretaties van

de lezers van dit genre overeenkomen met de eerdergenoemde *frames* uit de media. Het proces waardoor deze *frames* tot stand komen kan echter verschillen tussen mediaprofessionals, mediacritici en de lezers van Scandinavische thrillers.

5.4 Beperkingen en aanbevelingen

Beperkingen en oplossingen

Allereerst kan een beperking gezien worden in het feit dat er keuze gemaakt is om één respondentengroep te interviewen. Een vergelijking met een andere respondentengroep kan voor aanvullende resultaten zorgen. In deze thesis is verder gebruik gemaakt van semigestructureerde diepte-interviews. Een andere methode die toegepast kan worden is groepsdiscussie, om op die manier in een korte tijd meningen, ideeën en perspectieven samen te krijgen. Nadelig hieraan is echter dat een groepsdiscussie ervoor kan zorgen dat bepaalde respondenten wellicht hun mond houden en de wat meer dominante personen aan het woord laten. Een voordeel van deze methode daarentegen is dat de respondentengroep gestimuleerd wordt door anderen om dieper na te denken over opvattingen die naar voren komen. Deze stimulatie zorgt ervoor dat het onderwerp breeduit wordt benaderd en dat de onderzoeker een inkijk krijgt in hetgeen de buitenwereld van een bepaald onderwerp vindt. Ook kan de input van één van de respondenten zorgen voor een discussie, die wellicht niet tot stand was gekomen in één op één gesprekken.

Daarnaast is een beperking in dit onderzoek dat er geen specifieke respondentengroep gekozen is op basis van leeftijd, gender en dergelijke. In de maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is benadrukt, dat aan de hand van onderzoeken aangetoond is, dat de boekencultuur onder druk staat en dat er een daling te zien is in het aantal fysiek verkochte boeken. Aan de hand van dit onderzoek kan er geen uitsluitsel worden gegeven welke doelgroep op welke manier omgaat met boeken en welke beweegredenen zij daarvoor hebben. Door een onderzoek te starten dat specifieke doelgroepen onderzoekt en vergelijkt met elkaar kunnen resultaten gegenereerd worden waarop de boekencultuur in kan spelen bij de verkoop van boeken. Het kan namelijk zo zijn dat verschillende doelgroepen anders omgaan met het kopen van boeken waarop dan ingespeeld kan worden.

Ook is een ander aspect in deze thesis onderbelicht gebleven, namelijk de vergelijking van beweegredenen van de lezers van Scandinavische thrillers met andere genres. De beperking hierbij is, dat er niet geconcludeerd kan worden of de beweegredenen van lezers van de Scandinavische thriller hetzelfde zijn als de beweegredenen van lezers voor andere genres.

Verder is in deze thesis gebruik gemaakt van wetenschappelijke literatuur en de inzichten van mediaprofessionals en mediacritici. Veel *uses & gratifications* onderzoek en receptieonderzoek is echter gebaseerd op film- en televisie en in mindere mate op boeken, wat het lastig maakt om resultaten te kunnen vergelijken.

Ook zijn de *frames* die besproken zijn in deze thesis vastgesteld door enkele experts, die boeken en essays schrijven. Er is verder niet gekeken naar recensies in andere mediavormen. Door alleen te kijken naar *frames* van enkele experts, kan de beperking optreden dat een eenzijdige visie opgesteld wordt. Voor vervolgonderzoek is het dus relevant om naast deze experts ook verder te kijken naar recensies en gebruik te maken van inhoudsanalyses.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De afgelopen decennia is er een grote stijging te zien in de populariteit van de Scandinavische thriller. Doordat steeds meer mensen geïnteresseerd raken in deze misdaadromans en er verwacht kan worden dat het aantal lezers van dit genre blijft stijgen, is het zeer relevant om een soortgelijk onderzoek in latere jaren nogmaals uit te voeren om te zien of de *frames* hetzelfde blijven of veranderen. Ook om te onderzoeken hoe lezers met deze *frames* omgaan en welke beweegredenen zij zullen hebben voor het kiezen van Scandinavische thrillers. Er is bijvoorbeeld benoemd dat bepaalde kritiekpunten benadrukt door de Scandinavische auteurs in oudere Scandinavische thrillers de boventoon voeren, maar dat deze kritiekpunten in latere Scandinavische thrillers veranderd zijn. Op dit moment spelen zaken zoals discriminatie en vluchtelingenproblematiek bijvoorbeeld een grotere rol. Het is dus interessant om in een vervolgonderzoek te kijken of de sociaal-politieke kritiek tijdgeest gebonden is.

Zoals eerder benoemd is worden misdaadromans niet als een vorm van populaire cultuur gezien. Het genre van de Scandinavische thriller brengt in dit gegeven echter enige nuance door de maatschappelijke betrokkenheid die doorsijpelt in de verhalen. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek kan in dit geval zijn om een kwalitatief onderzoek uit te voeren met personen die alleen maar van actiethrillers en misdaadromans uit landen zoals Engeland en de Verenigde Staten houden. Door een soortgelijk onderzoek uit te voeren naar deze thrillers kan er wellicht onderscheid gemaakt worden tussen de beweegredenen en keuzemotivaties van lezers van het genre: Scandinavische thrillers in vergelijking met misdaadromans uit Engeland en de Verenigde Staten. De reden om voor deze landen te kiezen, zit hem in het feit dat door de respondenten een duidelijk onderscheid is gemaakt tussen de manier waarop boeken uit de Scandinavische landen en misdaadromans uit

Engeland en de Verenigde Staten worden geschreven, en ook door de geïnterviewden wordt ontvangen.

Een ander aspect dat in de resultaten naar voren is gekomen is dat de respondenten meer waarde hechten aan de mening van mensen die hen goed kennen dan aan een willekeurige recensent in de krant of op het internet. Het verrassende aspect dat hieruit naar voren is gekomen is dat, ondanks het ogenschijnlijke resultaat dat er nauwelijks beïnvloeding plaatsvindt uit deze bronnen, de respondenten toch dezelfde *frames* herkennen in de Scandinavische thriller als de mediaprofessionals en mediacritici. Een verklaring voor dit resultaat kan aan de hand van dit onderzoek helaas niet worden gegeven omdat daarvoor te weinig data verzameld is, maar een uitgebreider vervolgonderzoek dat zich specialiseert in deze kwestie kan wellicht uitkomsten bieden.

6. Literatuurlijst

- Agger, G. (2010). Approaches to Scandinavian Crime Fiction. *Scandinavia*, 15(1), 1-9.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity At Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 27-47.
- Bartsch, A., Mangold, R., Viehoff, R., & Vorderer, P. (2006). Emotional gratifications during media use - An integrative approach. *Communications*, 31(3), 261-278.
- Bartsch, A., & Viehoff, R. (2010). The use of media entertainment and emotional gratification. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 2247-2255.
- BBC Time Shift. (2011, 8 maart). Nordic Noir: The Story of Scandinavian Crime Fiction [Videobestand]. Geraadpleegd op 6 januari 2016, van <https://www.youtube.com/watch?v=RiwObVhyoc8&list=PLOuALYJhXjriM6pwn8FdDcNOTKatJ5O>
- Berkers, P., Janssen, S., & Verboord, M. (2009). 'Contraflows' in de literaire journalistiek? Een vergelijkende analyse van de aandacht voor niet-westerse schrijvers uit binnen- en buitenland in Franse, Duitse, Nederlandse en Amerikaanse dagbladen, 1955-2005. *Nederlandse Letterkunde*, 14(2), 77-103.
- Blumler, J. G., Brown, J. R., & McQuail, D. (1970). *The social origins of the gratifications associated with television viewing*. Mimeo: University of Leeds.
- Boeije, H. (2010a). Principles of qualitative analysis. In H. Boeije (Ed.), *Analysis in qualitative research* (pp. 75-92). London: SAGE Publications.
- Boeije, H. (2010b). Doing qualitative analysis. In H. Boeije (Ed.), *Analysis in qualitative research* (pp. 93-121). London: SAGE Publications.
- Broom, A., Hand, K., & Tovey, P. (2009). The role of gender, environment and individual biography in shaping qualitative interview data. *International Journal of Social Research Methodology*, 12(1), 51-65.
- Broomans, P. (2012). *The Hangman* by Pär Lagerkvist in the Netherlands: Politics and the Personal. *Scandinavia: An International Journal of Scandinavian Studies*, 51(2), 103-123.
- Chua, B.H. (2004). Conceptualizing an East Asian popular culture. *Inter-Asia Cultural Studies*, 5(2), 200-221.
- Cohen, R. (1986). History and Genre. *New Literary History*, 17(2), 203-218.
- Crane, D. (2002). Culture and globalization: Theoretical models and emerging trends. In: D. Crane, N. Kawashima & K. Kawasaki (Eds.), *Global culture: Media, arts, policy and globalization* (pp.1-25). London: Routledge.

- Dainton, M., & Zelle, E. D. (2011). *Applying communication theory for professional life*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 156-194.
- Debenedetti, S. (2006). The role of media critics in the cultural industries. *International Journal of Arts Management*, 8(3), 30-42.
- De Swaan, A. (1995). De sociologische studie van de transnationale samenleving. *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, 22(1), 16-35.
- Dorleijn, G. J., & van Rees, C. J. (2006). *De productie van literatuur. Het Nederlandse literaire veld 1800-2000*. Nijmegen: Vantilt, 239-283.
- Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), pp. 51-58.
- Erdmann, E. (2009). Nationality International: Detective Fiction in the Late Twentieth Century. In M. Krajenbrink & K.M. Quinn (Eds.), *Investigating identities: Questions of identity in contemporary international crime fiction* (pp. 11-26). Amsterdam-New York: Rodopi.
- Forgacs, D., Nowell-Smith, G., & Boelhower, W. (2012). *Antonio Gramsci: Selections from cultural writings*. Chadwell Heath: Lawrence & Wishart.
- Forshaw, B. (2013). *Nordic Noir: The Pocket Essential Guide to Scandinavian Crime Fiction, Film & TV*. Harpenden: Oldcastle Books.
- Ginsburgh, V., Weber, S., & Weyers, S. (2011). The economics of literary translation: Some theory and evidence. *Poetics*, 39(3), 228-246.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report*, 8(4), 597-606.
- Hall, S. (1980): 'Encoding/decoding'. In Centre for Contemporary Cultural Studies (Ed.): *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-1979* (pp. 128-138). London: Hutchinson.
- Heilbron, J. (1999). Towards a Sociology of Translation Book Translations as a Cultural World-System. *European Journal of Social Theory*, 2(4), 429-444.
- Heijne, B. (2013, 20 januari). *Hollands Drama*. Geraadpleegd op 17 april 2016, van <http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/19/hollands-drama>
- Hermanowicz, J.C. (2002). The Great Interview: 25 Strategies for Studying People in Bed. *Qualitative Sociology*, 25(4), 479-499.
- James, P., & Steger, M. B. (2014). A Genealogy of 'Globalisation': The Career of a Concept. *Globalizations*, 11(4), 417-434.

- Janssen, S. (2009). Foreign Literatures in National Media. Comparing the International Focus of Literary Coverage in Europe and the United States, 1955–2005. *Arcadia International Journal for Literary Studies*, 44(2), 352-375.
- Janssen, S. & M. Verboord (2015). Cultural Mediators and Gatekeepers. In: J.D. Wright (Ed.) *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (pp. 440-446). Second Edition. Oxford: Elsevier.
- Janssen, S., Verboord, M., & Kuipers, G. (2011). Comparing cultural classification. High and Popular Arts in European and U.S. Elite Newspapers, 1955-2005. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie (print)*, 63(51), 139-168.
- Johnson, B. R. (1997). Examining the validity structure of qualitative research. *Education*, 118(3), 282-292.
- Joppe, M. (2000). The Research Process. *The Quantitative Report Journal*, 8(4), 597-607.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1973). Uses and gratifications research. *The Public Opinion Quarterly*, 37(4), 509-523.
- Kazmer, M. M., & Xie, B. (2008). Qualitative interviewing in Internet studies: Playing with the media, playing with the method. *Information, Communication and Society*, 11, 257-278.
- Kerstin Bergman: Lund University. (2015, 30 juni). *The success of Nordic Literature* [Videobestand]. Geraadpleegd op 3 januari 2016 van, <https://www.youtube.com/watch?v=QFIMspMCqN8>
- Kuipers, G. (2011). Cultural globalization as the emergence of a transnational cultural field: Transnational television and national media landscapes in four European countries. *American Behavioral Scientist*, 55(5), 541-557.
- Kuitert, E. A. (1997). *Het uiterlijk behang. Reeksen in de Nederlandse literatuur 1945-1996*. Amsterdam: De Bezige Bij, 210-345.
- La Pastina, A. C., & Straubhaar, J. D. (2005). Multiple proximities between television genres and audiences the schism between telenovelas' global distribution and local consumption. *International Communication Gazette*, 67(3), 271-288.
- Levitt, T. (1983). After the sale is over. *Harvard Business Review*, 61(5), 87-93.
- Liebes, T., & Katz, E. (1986). Patterns of involvement in television fiction: A comparative analysis. *European Journal of Communication*, 1(2), 151-171.
- Mankell, H. (2004). *De vijfde vrouw*. Breda: Uitgeverij de Geus.
- Meuleman, R., & Savage, M. (2013). A field analysis of cosmopolitan taste: Lessons from the Netherlands. *Cultural Sociology*, 7(2), 230-256.

- Meyhoff, K. W. (2011). Digging into the secrets of the past: Rewriting history in the modern Scandinavian police procedural. In A. Nestingen & P. Arvan (Eds.), *Scandinavian Crime Fiction* (pp. 30-75). Cardiff: University of Wales Press.
- Moe, M. Z., & Žigon, T. (2016). Comparing national images in translations of popular fiction. *Interconnecting Translation Studies and Imagology*, 119, 145-161.
- Munk, A. (2012). Pretty in Pink for the Ladies and Light Blue for the Intellectuals: The Book Jacket as a Statement Accessory. *Scandinavia: An International Journal of Scandinavian Studies*, 51(2), 124-137.
- Radway, J. A. (1984). *Reading the Romance: Women, patriarchy, and Popular Literature*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Robbins, B. (2015). The Detective is Suspended: Nordic Noir and the Welfare State [OnlinePublicatie]. Post45. Gedownload op 15 december 2015, van <http://post45.research.yale.edu/?s=Nordic+Noir>
- Sandelowski, M. (2000). Focus on research methods-whatever happened to qualitative description? *Research in Nursing and Health*, 23(4), 334-340.
- Scheufele, D. A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 49(1), 103-122.
- Seale, C. (1999). Quality in qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 5(4), 465-478.
- Stenbacka, C. (2001). Qualitative research requires quality concepts of its own. *Management Decision*, 39(7), 551-555.
- Stougaard-Nielsen, J. (2012). Nordic Publishing and Book History: An Introduction. *Scandinavia: An International Journal of Scandinavian Studies*, 51(2), 6-13.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Stougaard-Nielsen, J. UCL Lunch hour Lectures (2013, 7 maart). *Scandinavian crime fiction and the end of the welfare state* [Videobestand]. Geraadpleegd op 22 januari 2015, van <https://www.youtube.com/watch?v=fFWbG5mzD0w>
- Van Keulen, J. & Krijnen, T. (2013). The globalization debate and the limitations of the localization of TV formats: A cross-cultural comparative case study. *International Journal of Cultural Studies*, 17(3), 277-292.
- Wenusch, M. (2012). Johannes V. Jensen: Made in Germany. *Scandinavia: An International Journal of Scandinavian Studies*, 51(2), 79-102.

Zillmann, D. (1996). The psychology of suspense in dramatic exposition. In P. Vorderer, H. J. Wulff & M. Friedrichsen (Eds.), *Suspense: Conceptualizations, theoretical analyses, and empirical explorations* (pp. 199-231). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Zillmann, D. (2000). Mood Management in the context of selective exposure theory. In M. F. Roloff (Ed.), *Communication Yearbook 23* (pp. 103-123). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Appendix A. Toestemmingsformulier

Voor vragen over het onderzoek, neem contact op met:

Yasmin Horselenberg

2^e Daalsedijk 135

3551EE Utrecht

yasminhorselenberg@gmail.com

0627408247

Omschrijving onderzoek

U bent uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoeksproject van de Erasmus Universiteit Rotterdam, betreffende de groeiende populariteit van de Scandinavische thriller en de keuzevormingsprocessen die daarbij een rol spelen. Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen wat de beweegredenen zijn van lezers van Scandinavische thrillers om boeken uit dit genre te lezen en in hoeverre hun interpretaties van Scandinavische thrillers overeenkomen met de *frames* uit de media.

Uw acceptatie om deel te nemen aan dit onderzoek houdt in dat u accepteert dat u geïnterviewd zult worden door Yasmin Horselenberg over:

- vragen betreffende de Scandinavische thriller
- vragen betreffende uw beweegredenen voor het kiezen van de Scandinavische thriller

Tenzij u liever heeft dat er geen opnames worden gemaakt van het interview, zal ik met zowel een mobiel evenals opname apparatuur een opname maken van het interview.

U bent vrij om bepaalde vragen niet te beantwoorden, of ten aller tijden te stoppen met het interview.

Risico's en voordelen

A. Voor zover ik weet zijn er geen risico's geassocieerd met dit onderzoek. Doch, bent u vrij om te beslissen of uw name en identificatie verborgen te houden, waarbij anonimiteit gegarandeerd wordt. Als u liever hebt dat u anoniem blijft, dan zal ik daarvoor zorgen, door middel van het gebruik van een pseudoniem en het achterwege laten van gender, leeftijd en andere herkenbare karakteristieken.

B. Ik ben mij er terdege ervan bewust dat de mogelijkheid bestaat dat participatie en bekendmaking van uw identiteit in dit onderzoek risico's met zich mee kan brengen voor sociale relaties en uw reputatie. Daarom – tenzij u geïdentificeerd wilt worden met uw voornaam, achternaam en beroep – zal ik specifieke informatie betreffende uw identiteit achterwege laten.

Het materiaal dat verkregen zal worden uit de interviews zal allen gebruikt worden voor wetenschappelijke onderzoek en academische publicaties.

Betrokkenheid

Uw participatie in dit onderzoek zal ongeveer 45 – 60 minuten duren. U mag uw participatie ten alle tijden beëindigen.

Betalingen

Er zal geen compensatie in de vorm van geld tegenover uw participatie staan.

Rechten van de participant

Als u geaccepteerd hebt om deel te nemen aan dit project, begrijp dan alstublieft dat uw participatie vrijwillig is en dat u ten aller tijden uw toestemming in mag trekken. U hebt het recht om bepaalde vragen niet te beantwoorden. Als u het liever heeft blijft uw identiteit ook anoniem, waarbij uw privacy gewaarborgd zal worden tijdens het interview en in verdere publicaties van het onderzoek.

Contact en vragen

Als u vragen heeft over uw rechten als participant, of als u ontevreden bent met bepaalde aspecten van het onderzoek, neem dan contact op met de interviewster Yasmin Horselenberg, of de Erasmus Universiteit van Rotterdam, het departement van Media Studies.

Toestemmingsformulier

Als u dit toestemmingsformulier ondertekend, zal uw handtekening de enige documentatie van uw identiteit zijn. U hoeft dit formulier niet te ondertekenen als dus tegen uw wil is. Om de risico's te minimaliseren en om uw identiteit verborgen te houden kan een orale toestemming ook voldoen.

Ik geef toestemming om opgenomen te worden met een audiovisueel apparaat tijdens dit onderzoek/interview:

Naam	Handtekening	Datum
------	--------------	-------

Ik sta toe dat mijn identiteit onthuld wordt in alle geschreven data resulterende in dit onderzoek/interview:

Naam	Handtekening	Datum
------	--------------	-------

Deze kopie is voor u om te houden.

Appendix B. Topicijst

Inleiding:

Dit interview wordt afgelegd voor de Master Media & Cultuur, van de Erasmus Universiteit van Rotterdam. Het interview is onderdeel van de masterthesis die gaat over lezers van Scandinavische thrillers en betreffende de stijgende populariteit van Scandinavische thrillers. In deze thesis wordt onderzoek gedaan naar de beweegredenen van lezers van Scandinavische thrillers om de boeken uit dit genre te lezen. Daarnaast wordt er onderzoek gedaan naar interpretaties van de lezers van de Scandinavische thrillers.

Topic 1. Persoonlijk

1. Waar komt uw passie voor het lezen van Scandinavische thrillers vandaan?
2. Hoe is dit ontstaan?
3. Hoe vaak leest u Scandinavische thrillers?
4. Leest u ook weleens andere thrillers? Zo ja, welke en waarom?
5. Wat spreekt u in het bijzonder zo aan in Scandinavische thrillers?
6. Kunt u zich identificeren met de hoofdpersonages van de Scandinavische thriller?
7. Kunt u enkele Scandinavische thrillerschrijvers/schrijvers noemen? Waarom specifiek deze voorbeelden?

Topic 2. Scandinavische thriller: gerelateerd aan het sociaal- en cultureel engagement

1. Wat vindt u typerend aan Scandinavische thrillers?
2. Onderscheiden Scandinavische thrillers zich van andere misdaadromans? Zo ja, hoe?
3. Is er volgens u een onderscheid te vinden tussen Zweedse, Noorse, Deense etc. Scandinavische thrillers?
4. Hoe kunt u de schrijfstijl van Scandinavische schrijvers omschrijven?
5. Hoe zou u de sfeer in de Scandinavische thriller omschrijven?
6. Heeft de Scandinavische thriller volgens u een boodschap? Zo ja, welke?
7. Welke rol speelt politiek volgens u in Scandinavische thrillers?
8. Welke rol spelen man-vrouw verhoudingen in Scandinavië volgens u in Scandinavische thrillers?
9. Hoe vindt u dat de thematiek van de Scandinavische thriller het beste omschreven kan worden?
10. In de media wordt soms gesproken over typische Scandinavische thrillers, wat vindt u hiervan?

Topic 3. Informatie verzamelen: gerelateerd aan het belang van het literaire veld

1. Hoe houdt u zich op de hoogte van welke boeken er zijn?
2. Welke platformen vindt u het handigst om informatie te vinden over boeken?

3. Gebruikt u de gevonden informatie voordat u de boeken kiest?
4. Maakt u beslissingen over het aanschaffen van boeken voordat u informatie verzameld heeft?

Doorvragen of dit ook geldt voor Scandinavische thrillers.

Topic 4. Daadwerkelijk kiezen: gerelateerd aan keuzeprocessen en beweegredenen

1. Op welke manieren komt u aan boeken?
2. Welke platformen gebruikt u voornamelijk voor het aanschaffen van boeken?
3. Hoe kiest u de boeken uit?

Doorvragen of dit ook geldt voor Scandinavische thrillers.

Topic 5. Betekenis van het lezen van boeken

1. Wat voor rol spelen boeken in uw leven?
2. Aan welke vormen van media (televisie, boeken, etc.) hecht u meer waarde? En waarom dan?
3. Hecht u meer waarde aan de inhoud van Scandinavische thrillers dan aan andere misdaadromans? En waarom dan?'

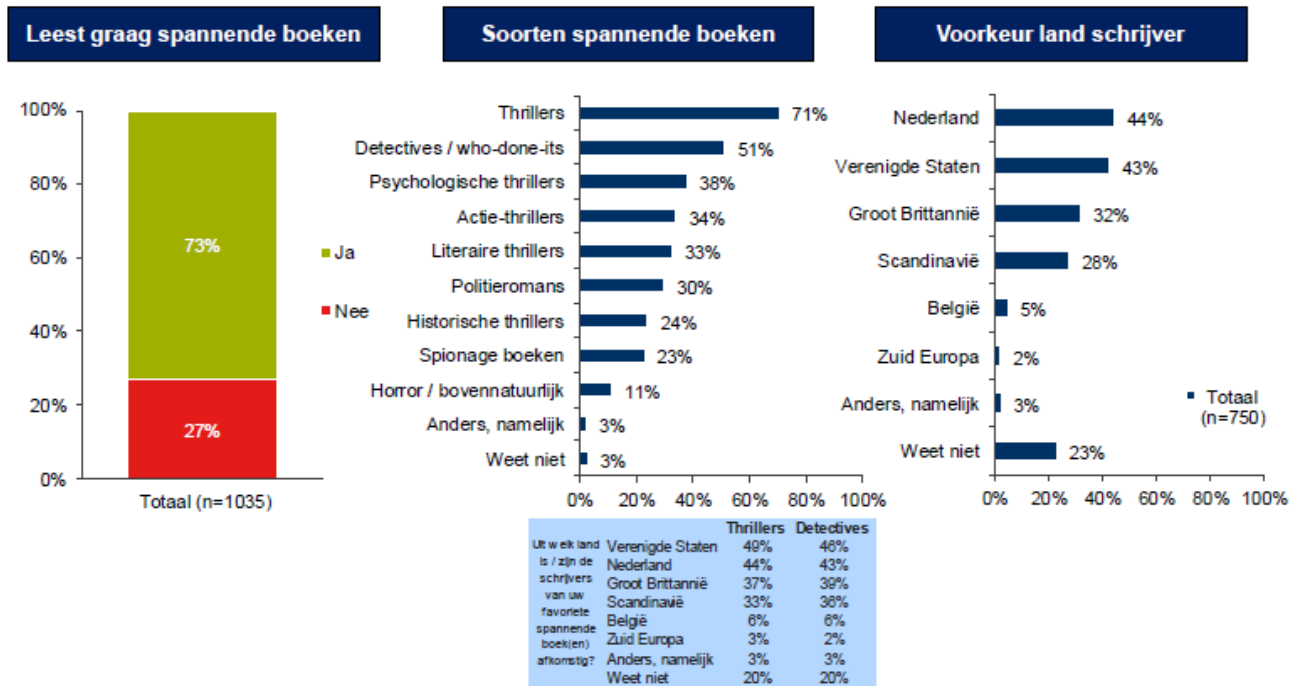
Hartelijk dank voor het beantwoorden van de vragen.

Als u nog verdere vragen heeft, wil ik die graag voor u beantwoorden.

Appendix C. Consumentenonderzoek GfK

www.kvb.nl

73% van de mensen die wel eens lezen, leest graag spannende boeken. Het liefst lezen zij thrillers van Nederlandse of Amerikaanse schrijvers.

G05. Leest u graag spannende boeken?

G06. Welke soorten spannende boeken leest u graag?

G07. Uit welk land is / zijn de schrijvers van uw favoriete spannende boek(en) afkomstig?

G05. Leest u graag spannende boeken?

G06. Welke soorten spannende boeken leest u graag?

G07. Uit welk land is / zijn de schrijvers van uw favoriete spannende boek(en) afkomstig?

Selectie: leest wel eens boeken

Selectie: leest wel eens boeken